

Šikana na II.stupni ZŠ v Uherském Hradišti

Světlana Habartová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Světlana HABARTOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Šikana na II.stupni Zš v Uherském Hradišti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z dané problematiky.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOLÁŘ, M. Skrytý svět šikanování ve školách, příčiny, diagnostika a praktická pomoc, Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.

ŘÍČAN, P. Agresivita a šikana mezi dětmi, I. vydání, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

VÁGNEROVÁ A KOL. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

VYKOPALOVÁ, H. Krize a psychosociální pomoc. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2007, ISBN--978-80-7318-621-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. února 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 10. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....
A. Kvetná 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky: V bakalářské práci se zabývám problematikou šikany na II. stupni základních škol v Uherském Hradišti. Teoretická část se zaměřuje na vymezení pojmu šikana, rozdělení a vývojová stádia, oběť, agresor, možnosti nápravy a prevence. V praktické části je hlavním cílem zjistit za pomoci dotazníkového šetření, zda jsou žáci na základních školách šikanováni.

Klíčová slova: Šikana, násilí ve škole, dětská agresivita, prevence, rodiče a děti.

ABSTRAKT

The work deals with the issue of bullying II. primary school situated in. The theoretical part focuses on the definition of bullying, and distribution of developmental stages, the victim, aggressor, opportunities for redress and prevention. The practical part is the main objective to determine the use of questionnaire, whether pupils are bullied at primary school.

Keywords: Bullying, violence at school, child aggression, prevention, parents and children.

Poděkování:

Chci poděkovat Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D. za pomoc, ochotu a velmi užitečné a odborné rady při vedení mé bakalářské práce, ředitelům základních škol, kteří mi umožnili provést výzkum na jejich školách.

Motto:

„Šikanu nestačí odsuzovat, nestačí ji ani potírat. Především je třeba jí rozumět. Neexistuje totiž nějaký jednotný, vždy použitelný, vyčerpávající recept, co s ní, jak na ni. Každá škola, každá třída, každý případ šikany je trochu jiný a vyžaduje jiný přístup a postup“.

Pavel Říčan (1995, str.11)

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Datum ..... *H. KVEČNA 2010* .....

Podpis ....

OBSAH

1	ÚVOD	11
I	TEORETICKÁ ČÁST	13
2	CO JE ŠIKANOVÁNÍ	14
2.1	AGRESE, AGRESIVITA A JEJÍ PROJEVY VE ŠKOLE.....	15
2.2	DRUHY ŠIKANOVÁNÍ.....	18
2.2.1	Klasifikace typů šikany a jejich příklady	18
3	AGRESOR	21
3.1	TYPY AGRESORŮ	22
4	OBĚŤ	24
4.1	TYOLOGIE A ROZDĚLENÍ OBĚTÍ	24
5	ODHALENÍ ŠIKANY	26
5.1	VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANOVÁNÍ:	28
5.2	METODY NÁPRAVY.....	29
5.3	NÁSLEDKY ŠIKANOVÁNÍ:.....	30
5.4	ŠIKANA JAKO TRESTNÝ ČIN.....	31
6	PREVENCE	33
II	PRAKTICKÁ ČÁST	37
7	ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU	38
7.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	38
7.2	DÍLČÍ PROBLÉMY	38
7.3	HLAVNÍ CÍLE VÝZKUMU.....	38
7.4	METODIKA A METODY VÝZKUMU	39
7.5	VÝZKUMNÝ VZOREK	40
7.6	ČASOVÝ PLÁN VÝZKUMU	40
7.7	PŘEDVÝZKUM	41
8	HLAVNÍ VÝZKUM	42
8.1	REALIZACE VÝZKUMU.....	42
8.1.1	P1 Předpokládám, že zkušenosti se šikanou má nejméně čtvrtina žáků.	43
8.1.2	P 2 Předpokládám, že zkušenosti se šikanováním budou mít častěji chlapci než dívky.....	52
8.1.3	P3 Předpokládám, že žáci nejčastěji požádají o pomoc pedagoga nebo rodiče.....	58
8.1.4	P4 Předpokládám, že minimálně polovina dotazovaných respondentů bude vědět, co dělat, pokud bude šikanována.	60

8.2	SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ.....	64
9	ZÁVĚR.....	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	67
	SEZNAM OBRÁZKŮ	69
	SEZNAM TABULEK.....	70
	SEZNAM PŘÍLOH.....	71

1 ÚVOD

V současné době se školy setkávají stále více s výchovnými problémy. Můžeme pozorovat narůstající bariéry v komunikaci a to nejen mezi dospělými, ale i mezi dětmi. Děti jsou více zatěžovány rodiči, kteří na ně kladou vyšší a vyšší nároky. Některé děti pak svůj neúspěch nezvládnou a mají pocit méněcennosti. Pokud bychom se ohlédli do minulosti, můžeme pozorovat, k jakým změnám došlo v chování dětí. Velký vliv na růst sociálně patologických jevů má i změna chování, špatná vzájemná komunikace a mnoho dalších aspektů, kterými se budu v bakalářské práci zabývat. Šikanování bezesporu patří mezi sociálně patologické jevy, je to problém, který se netýká jenom naší společnosti, ale jde o celosvětový problém. Je to nemoc, která je velmi nakažlivá, a záleží jen na nás, jestli budeme chtít s touto nemocí bojovat nebo se jí plně poddáme. Je to téma, o kterém se příliš nemluví, jako kdyby ani neexistovalo, ale doprovází nás a ani o tom nemusíme vědět. Šikanování probíhá v rodinách mezi sourozenci, ve školách (bullying – násilné chování, tyranizující, donucující), ale i v zaměstnání (mobbing) a taky v manželství a partnerských vztazích. Ve své práci se zaměřuji na šikanování ve školách mezi spolužáky, „kamarády“. Šikanování patří k problémům, které se týkají základních škol, středních škol, odborných učilišť, ale také dětských domovů, ústavů a v dnešní době je to problém i mateřských škol. Šikanování není jenom pedagogický problém, ale taky sociální a psychologický. Zárodky šikany jsou téměř na každé škole, agrese se více stupňuje a věková hranice projevů šikany se čím dál více snižuje, a to je alarmující. Šikanování nemusí probíhat pouze ve velkých skupinách, ale i v malých skupinkách, a dá se velmi obtížně rozpoznat, protože bývá velmi dobře skrývána před zraky pedagogů i rodičů. Boj proti šikaně „je během na dlouhou trať“. Každé šikanování má svůj dynamický průběh, své aktéry a může mít i velmi vážné následky. Pro někoho jde pouze o běžnou a přirozenou věc, která patří k životu. Někdo šikanu srovnává se smrtelnou nemocí. Existence a celý průběh šikanování dlouho unikali pozornosti nejen pedagogů, ale i veřejnosti na celém světě. Až v průběhu 70. let, kdy bylo zveřejněno několik sebevražedných pokusů žáků, upozornil na tento velmi závažný problém švédský lékař Heinemann. Byla podniknuta velká kampaň proti šikanování a provedl se rozsáhlý výzkum, který vedl Dan Olweison. Na základě tohoto výzkumu prokázal, že šikana na školách je rozšířena do obrovských rozměrů. V roce 2001 proběhl výzkum, podle kterého bylo prokázáno, že je šikanováno více jak 41% dětí a mládeže do 18 let. Podle našeho předního českého etopeda Koláře (2005, s.13) je šikanování daleko více rozšířené,

než ukazují průzkumy. Téma, kterým se chci zabývat, patří mezi velmi choulostivé a done dávna tabuizované. Je až šokující, jak je šikanování běžné na našich školách. Rodiče ani pedagogové by v žádném případě neměli podceňovat sebemenší příznaky, které by mohly vést k odhalení šikany. Přestože se učitelé s tímto problémem setkali již v minulosti, nijak ho neřešili, báli se o něm mluvit, nebo možná jen nevěděli, jak k němu přistupovat. Měli bychom mít všichni na paměti, že účastníky šikany tato zkušenost velmi poznamená nejen fyzicky, ale především psychicky. Její následky si oběti ponесou až do konce svého života. K šikaně většinou dochází ve škole, na cestě do školy nebo ze školy. Mnoho pedagogů se bojí o této nemoci mluvit. Zavírají před ní oči a nechtějí si připustit, že se něco takového u nich na škole děje a nebo říkají, že šikana byla vždy a vždy taky ve školách bude, aniž by se snažili to změnit. Podle některých pedagogů je šikanování jenom dětská hra, škádlení. Ale kde začíná a kde končí dětské hry a škádlení? Tohle je jedna z otázek, na které bych chtěla v mé bakalářské práci odpovědět. Škola je instituce, kde žáci získávají své vědomosti a znalosti, tráví zde většinu svého času. Děti by měly ve škole cítit bezpečí, pomoc, oporu a ne strach z toho, že jim bude ubližováno. V posledních letech můžeme pozorovat, jak se mění celá společnost, mění se hodnotový systém, postoj k ostatním lidem a to zasahuje i do sociálních vztahů ve školách. Začíná platit, že ten, kdo je bohatý, je úspěšný a ovládá druhé. Pojmy jako morálka, cit a láska začínají být cizí nejen pro nás dospělé, ale i pro naše děti.

Cílem mé bakalářské práce je co nejvíce proniknout do problematiky šikanování. Téma je pro mě zajímavé především proto, že se jako budoucí pedagog s tímto jevem mohu kdykoliv setkat, a taky proto, že se o šikaně mnoho nemluví, jako bychom chtěli popřít, že tento problém existuje.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou, které jsou pak rozděleny do kapitol. V první části jsem se zaměřila především na pochopení šikany obecně. Co to je „šikana“, co může vést k šikanování, kdo je agresor a kdo oběť, odhalení šikany, její následky a prevence. Ve druhé části se za pomoci dotazníkového šetření snažím zjistit, zda jsou žáci na základních školách v Uherském Hradišti šikanováni. Na koho by se obrátili, pokud by byli šikanováni nebo měli podezření, že někdo ubližuje jejich kamarádům. Výzkum jsem zaměřila na žáky II.stupně, konkrétně se jedná o žáky šestých tříd.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2 CO JE ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je takové chování, při kterém žák nebo více žáků napadne jiného žáka. Jde o úmyslné a opakované napadání, které je agresivní a dochází při něm k týraní a manipulaci oběti. Může být jak slovní tak i fyzické. Podle Bendla (2003, s. 25) slovo „šikana“ pochází z francouzského „chicane“, což je obtěžování, týraní nebo pronásledování. Šikana se řadí mezi patologické formy, představuje formu agresivního násilí ve skupině a jde o chování, které lze charakterizovat jako asociální. *„Šikana je projevem zneužití vlastního postavení nebo určitých osobních, zejména fyzických dispozic. Pro šikanu je typický nepoměr sil mezi jednotlivými aktéry, to je převaha agresora nad obětí – asymetrická agrese. Jejím důsledkem je poškození druhé osoby ”* Říčan (1995, str.25). Podle Ministerstva školství je šikana nebezpečná forma násilí, která ohrožuje nejen výchovné, ale i vzdělávací cíle. Tam, kde se šikana vyskytuje, dochází ke ztrátě pocitu bezpečí, který je nutný pro harmonický rozvoj osobnosti žáka. Jde o opakované a cílené použití násilí proti jedinci nebo skupině, kteří se z různých důvodů nemohou nebo neumí bránit. Dětský způsob šikanování nemusí být tak agresivní jako u dospělých, ale může mít mnohdy daleko horší důsledky. U některých dospívajících jedinců agresivita roste, a to může být zapříčiněno nejen výchovou, ale i mediálními prostředky a dnes taky hodně oblíbeným počítačem, bez kterého si dnešní mládež ani svůj život nedovede představit. Počítačové hry, televize, tady všude je možné denně vidět násilí, agresivní chování a pak už stačí jen krůček k tomu, aby si dítě chtělo vyzkoušet techniky, které vidělo ve filmu nebo ve hře a nebo se jen chce ztotožnit se svým filmovým idolem. Podle Vykopalové (2007, s.55) příčinou vzniku šikanování není jenom jedna složka, ale jde o problém komplexní a souvisí nejen s vlivem prostředí, výchovou, ale i s vnitřní psychomorální složkou osobnosti člověka. Šikanování je *„rozbujelelá nebezpečná sociální nemoc ve společnosti, jejímž důsledkem je poškozování zdraví jednotlivců, skupin a rodin. Je to nemocné chování, závislost a porucha vztahů ve skupině. Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci. Agresori používají fyzické násilí, zbraně, slovní agresi, zastrašují zbraněmi, kradou, ničí a manipulují s věcmi obětí, násilné a manipulativní příkazy, zraňují izolací, oklikou, uměleckými výtvary – básněmi, kresbami, pohádkami”* Kolář (2005, s. 27). Pro šikanování je příznačné nerovnoměrné rozložení sil mezi agresorem a obětí, kdy agresor je ten silnější a oběť slabší. Paradoxní je, že u oběti může vzniknout určitá závislost na agresorovi. Oběť se stane plně závislá a poddajná a plní vše, co si agresor přeje. Někdy to

může začít nevinně, jako např. pošťuchováním, posměšky, až nakonec dojde k opravdovým rvačkám, nadávkám a fyzickému ubližování. Každý den dochází k násilí jak v rodinách, tak ve škole mezi spolužáky. Mnoho dospělých tomuto závažnému problému nevěnuje pozornost a nic proti takovému typu násilí nedělá a tím napomáhají tomu, že se šikanování šíří dál jako epidemie, na kterou není lék. Zlehčování jak ze strany rodičů tak i pedagogů, že jde „pouze jen o dětskou hru, že děti si to mají vyřešit samy, mezi sebou s odůvodněním, že to patří k danému věku a časem se to vytratí“, je velký omyl. Lhostejnost nahrává většímu nárůstu agrese při šikanování a mnohdy si ani neuvědomujeme, že při takových „dětských hrách“ může jít i o trestný čin a v horších případech může dojít i ke smrti oběti.

2.1 Agrese, agresivita a její projevy ve škole

Se šikanováním je úzce spojena agrese a agresivita. Každý člověk se narodí s určitou dávkou agresivního chování, které je nutné, abychom byli schopni přežít. Ale pokud se někdo narodí s vysokou dávkou agresivity, může to být jeden ze spouštěčů šikanování. Podle některých názorů psychologů je agrese naučené chování. Agrese je útočnost vůči jiné osobě nebo předmětu. Agresivita je tendence k útočnému chování a jednání. Janata (1997, s.157) chápe agresivitu jako cílevědomé jednání, kde hlavním cílem je něčeho dosáhnout. Bez agresivity, která neškodí, by nebylo žádných objevů a vynálezů. Jde o vrozený aspekt naší osobnosti, který lze výchovou a vlivem okolí ovlivňovat nejen v pozitivním směru, ale i negativním. Podle Koláře (2005) je v každém z nás určitou mírou zakořeněna zárodečná podoba krutosti a destrukce. Sklony k agresivitě závisí na kumulaci různých aspektů jako jsou např.:

- Vrozené dispozice – dědičnost
- Biologické aspekty – poškození CNS způsobené např. úrazem, onemocněním
- Užívání návykových látek – může docházet k neschopnosti kontrolovat vlastní chování a jednání
- Vliv okolí – velký vliv má rodina od které se děti učí sociálnímu chování, přebírají návyky, postoje, ale vliv mají i kamarádi, kolektiv.

Podle Vágnerové (2001) je agresivní jednání prostředkem k tomu, jak nejlépe dosáhnout žádoucího uspokojení.

Rozdělení agrese do několika skupin:

- agrese pouze v myšlení bez projevů
- verbální agrese např. nadávky, urážky, provokování
- rozbíjení předmětů, destrukce
- fyzická agrese - dojde k napadení druhé osoby
- agrese proti sobě samému např. sebepoškozování

Agrese se může dále rozdělovat na individuální nebo skupinovou. Skupinová agrese může být mnohem horší než individuální. Jedná se o více agresorů, kteří se navzájem podporují, povzbuzují, skupina jim dává větší moc a sílu. Negativní vliv na vývoj šikany má nejen školní prostředí, ale především vliv rodiny. Dnešní žebříček hodnot se v mnoha rodinách zaměřuje na materiální stránku, kariéru a na děti již nezbyvá čas. Mnoho rodičů se dětem nevěnuje a spoléhá na to, že to za ně udělá škola. Ale rodina je základ a pokud nebude fungovat jak má, budou sociálně patologické jevy narůstat velmi rychle. Podle Brezinky (2001, s.5) „*povinností rodičů je vychovávat své děti, povinností učitelů je vzdělávat své žáky*“. V poslední době se začalo hodně mluvit v médiích o šikanování na školách, s nimž souvisí i nárůst násilí. Dochází k tomu, že děti nosí u sebe zbraně, nože a jiné pomůcky, které nepatří do školy, ale hlavně „nepatří dětem do rukou“. Co dělají rodiče? Starají se o to, co dělají jejich děti? Je to smutné, ale v mnoha případech jsou tak zaneprázdněni sami sebou, že na výchovu dětí jim nezbyvá čas a možná ani chuť. Vždyť vychovávat je složité a zabere to spoustu času, tak proč tuhle roli nepřenechat někomu jinému. Pokud si rodiče nebudou plnit povinnosti vůči svým dětem, budou jejich děti strádat nejen po fyzické stránce, ale především v oblasti citové.

Vliv na naše chování mají naše temperamentové dispozice, zejména vznětlivost a menší citlivost k možným následkům našeho jednání. Tyto vlastnosti ale samy o sobě nevedou k agresivnímu chování. Nejvíce dětem škodí nedostatek zájmu, nedostatek citů a emocí ze strany rodičů, lhostejnost, prudké výbuchy negativních citů nebo dokonce až nenávisť k dítěti. S tím také souvisí fyzické i psychické násilí a tolerance k násilí v rodinách. Děti, které šikanují jiné děti, mají většinou styl výchovy buď příliš volný, bez určitých hranic, a nebo naopak příliš tvrdý. Oba tyto styly jsou špatné a napomáhají růstu šikanování. Děti, u kterých je možné pozorovat „volný styl výchovy“, nemají odpovědnost, respekt a úctu

k ostatním lidem. Příliš „tvrdý styl výchovy“ může mít za následek, že dítě považuje hrubé a násilné chování, za běžnou a normální věc. Někomu ubližovat je pro ně přirozené, ale z druhého pohledu může jít o mstu. Dítě se chová k ostatním násilně, protože chce mít převahu a sílu stejně velkou, jako mají rodiče nad ním samotným.

Dělení výchovných stylů

- Autoritativní – rodiče neberou ohled na své dítě a na jeho přání, rozkazují mu, trestají. Tento styl výchovy vede k dominantnosti a agresivitě k okolí.
- Liberální – rodiče se mnoho nezajímají o své dítě, o jeho výchovu, nedohlíží na ně a nejsou důslední. Tento styl výchovy vzbuzuje pocit nejistoty u dítěte.
- Demokratický – rodiče méně trestají, dávají méně příkazů, své dítě podporují a zajímají se o jeho přání a záliby. Tento styl výchovy vede k větší zodpovědnosti a menší agresivitě dítěte podle Lewina (Čáp, Mareš 2001, s 304).

Podle našeho předního etopeda Koláře (2005, s.28-30), který se šikanou zabývá již mnoho let je možné agresi rozdělit:

1.Fyzická agrese a používání zbraní

- Oběť je věšena na lustr nebo skobu až do ztráty vědomí
- Oběť je škrcena provazem, šálou atd.
- Oběť je vystavena hromadnému kopání, bití

2. Slovní agrese a zastrašování

- Oběti je vyhrožováno zabitím
- Agresoři urážejí rodiče oběti
- Agresoři se vysmívají slabostem a handicapům oběti

3. Krádeže, ničení a manipulace s věcmi

- Agresoři berou oběti peníze
- Trhají a ničí oběti její věci
- Přivlastňují si různé věci oběti

4. Násilné a manipulativní příkazy

- Oběť je nucena pít moč
- Oběť je nucena platit výkupné
- Oběť je donucována pracovat v dílně za agresora

5. Zraňování izolací, oklikou a „uměleckými“ výtvoři

- Spolužáci oběť ignorují
- Oběť pomlouvají, zlomyslně osočují
- Když si oběť přisedne ke stolu, ostatní si odsednou atd.

Agresivní jedinci mají touhu co nejvíce se prosazovat, být středem pozornosti, touží ovládat druhé a mít nad nimi moc. Snadno se urazí, mají sklon vidět agresí proti sobě i tam, kde není. Ublížovat druhým je pro ně radost a mnohdy i přirozenost.

2.2 Druhy šikanování

Při projevech šikanování se může prolínat více typů šikany, nemusí jít vždy jen o jeden druh, např. fyzické šikanování aktivní s verbálním šikanováním přímým. Pro oběť šikanování je to o to horší, že se s tím musí vyrovnávat nejen po fyzické, sociální ale i psychické stránce. Na základě rozdělení do skupin můžeme lépe odlišit různé typy šikany např. mezi chlapci a dívkami. Rozdíl může být v tom, že většinou chlapci šikanují jak dívky, tak chlapce. Pokud šikanuje dívka, tak si většinou vybírá za oběť dívku. Jen v málo případech je obětí chlapec, protože chlapci jsou silnější a dívky si na ně netroufnou.

2.2.1 Klasifikace typů šikany a jejich příklady

Abychom lépe rozlišili rozdíl mezi šikanou a škádlením a lépe se orientovali v daném problému, pomůže nám klasifikace, formy a stádia šikanování. Při škádlení jde pouze o legraci, „srandu“, kde není silnějšího ani slabšího, síly obou aktérů jsou vyrovnané. Při šikanování dochází k ponižování, napadání, ubližování apod. Síly mezi obětí a agresorem nejsou vyrovnané. Mnohdy je velmi obtížné rozpoznat, kde začíná a kde končí škádlení, přesný popis nebo postup na to není. Proto je pro nás velmi důležité znát typy a stádia šikanování,

abychom mohli lépe rozpoznat, kdy se jedná jen o nevinné popichování a kdy je potřeba zakročit.

Druhy a formy šikanování:

- Fyzické aktivní přímé – útočníci oběť škrtní, kopou, fackují
- Fyzické aktivní nepřímé – oběti jsou ničeny věci
- Fyzické pasivní přímé – fyzické bránění oběti v dosahování cílů
- Fyzické pasivní nepřímé – odmítnutí splnění požadavků
- Verbální aktivní přímé – nadávání, urážky
- Verbální aktivní nepřímé – rozšiřování pomluv
- Verbální pasivní přímé – neodpovídání na pozdrav
- Verbální pasivní nepřímé – spolužáci se oběti nezastanou, Kolář (1997, s. 20-22).

Stádia šikanování

Abychom mohli lépe čelit šikanování, musíme znát jeho stádia a především ho musíme pochopit. Důležité je znát vývojová stádia i z hlediska diagnostiky. Podle toho se pak bude odvíjet i způsob nápravy. Nesmíme podceňovat situaci a hlavně nezapomínat, že se nám většinou dítě samo nesvěří. Rozdělení podle Koláře (2005, s.35-40)

1. Ostrakismus – jde o počáteční stadium šikanování, především v psychické formě.
2. Fyzické agrese a přetrvávání manipulace – spolužáci používají ostrakizovaného žáka jako hromosvod při různých zátěžových situacích, které sami nezvládají, a manipulují s ním.
3. Vytvoření jádra – dochází k vytváření skupiny agresorů, kteří šikanují vhodnou oběť, jde většinou o slabšího žáka.
4. Většina přijímá normy a nepsaný zákon agresora, ostatní žáci se přidávají k týrání.
5. Totalita neboli dokonalá šikana, násilí přijímá celá třída, stává se z toho skupinový program.

Vnější projevy šikany je možné rozdělit podle Vágnerové (2009, s.74) do tzv. „trojdimenzionálních map“:

- fyzickou a verbální
- aktivní a pasivní
- přímou a nepřímou.

3 AGRESOR

Typickým znakem agresora je jeho egocentričnost a sobeckost. Myslí si, že jenom on je ten nejdůležitější na světě. Omlouvá své nemorální chování tím, že jej oběť provokovala a vlastně si za to může sama. Agresor velmi dobře lže, proto je obtížné jej odhalit. Při šikanování působí většinou více osob a probíhá v kolektivu, není to záležitost pouze jednotlivce, ale celé skupiny. Agresor nemusí být vždy prospěchově nejslabší jedinec třídy se špatným prospěchem, ale může jím být i premiant třídy, nadaný, inteligentní, navenek hodný, nekonfliktní. Většinou jde o sebevědomého, sebestředného žáka, který ani nemusí být fyzicky zdatný. Agresorem se může stát i dítě slabé, které ke svým záměrům využívá jedince, kteří jsou méně chytrí, ale poddajní, a udělají vše, co jim agresor řekne. Inteligence a chytrost spojená s krutostí a zlem dokáže plně nahradit nedostatek fyzické zdatnosti. Takový agresor vymyslí a zorganizuje šikanu tak, aniž by on sám musel jakkoliv oběti ublížit. Pokud je agresor takového typu, pak je velmi těžké a obtížné pro okolí uvěřit tomu, že by zrovna takhle chytrý chlapec mohl někomu ubližovat. Okolí nedokáže nebo spíše se ani nesnaží pochopit a hledat příčiny, proč k šikaně došlo, ale začne situaci spíše bagatelizovat. V mnoha případech více věří agresorovi než oběti. A to je velká chyba. Nejen že agresor může více přitvrdit, ale oběť ztrácí důvěru ve všechny kolem sebe a přestane věřit i sama sobě, začne se obviňovat, že je to její chyba, a předem se vzdá jakékoliv šance na pomoc od ostatních. Rodiny, ze kterých dětský agresor pochází, mohou být různé.

Může se jednat o rodiny:

- kde rodiče podnikají a nemají čas na své děti a tak svůj nedostatek času vynahrazují jinými způsoby. Děti mají vše po materiální stránce, ale chybí jim láska a cit. Takové děti se nudí a vybírají si své oběti, aby si zkrátily dlouhé chvíle ubližováním a týráním jiných dětí. Tyto děti nevidí na svém chování nic špatného, protože nejsou schopné se vcítit do oběti, nikdo je tuto schopnost nenaučil.
- naopak může jít o rodiny, kde násilí a agresivní chování je považováno za normální a běžnou věc, která k životu patří.
- může jít také o „normální běžnou rodinu“, která se snaží své dítě podporovat a povzbuzovat k tomu, aby bylo průbojné a mělo tzv. „tvrdé lokty“.

Pokud se rodiče dozví o tom, že jejich dítě někoho šikanuje, je to pro ně šok. Zpočátku ani nemohou uvěřit, že by jejich syn nebo dcera mohli něco takového udělat. Je velmi důležité, jak se rodiče v takové chvíli zachovají. Reakce jsou určitě různé, ale je nutné pomoci nejen oběti, ale i agresorovi. Rodiče agresora by měli dát důrazně najevo svému dítěti, že jeho chování je špatné a nesouhlasí s ním, ale také by mu měli dát najevo, že přes veškeré problémy ho mají rádi, jsou tu pro něj a pomohou mu. Pak mohou budovat základ pro další nápravu. Pokud budou rodiče situaci zlehčovat a nebo naopak dítě nepřiměřeně potrestají, k nápravě nedojde a šikanování bude pokračovat dál. Chyby se dopouštějí ti rodiče, kteří chování dítěte neustále omlouvají. Časem se může stát, že agresivita dítěte bude narůstat a může se obrátit i proti nim. Bez pomoci odborníků, pedagogů i rodičů, mají děti na nápravu velmi malou šanci.

3.1 Typy agresorů

Šikanování neprobíhá jen mezi obětí a agresorem, ale většinou mezi celou skupinou. Účastníky jsou i všichni přihlížející, kteří se ani nemusí připojit k samotnému šikanování, ale ani mu nezabrání, a o to je šikanování nebezpečnější. Nejde pouze o nemoc jedince, ale celé skupiny.

Rozdělení agresorů:

- První typ – „Hrubíán“

Hrubý, impulzivní, primitivní, s kázeňskými problémy .

Vnější forma šikanování: Šikanuje masivně, velmi tvrdě a nelítostně, vyžaduje poslušnost, používá šikanování k zastrašování ostatních.

Specifika rodinné výchovy - častý výskyt agrese a brutality u rodičů.

- Druhý typ – „Slušňák“

Slušný, kultivovaný, sevřený, úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním směru.

Vnější forma šikanování: Násilí a mučení je cílené, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.

Specifika rodinné výchovy- časté uplatňování důsledného přístupu, někdy až vojenského, výchova bez lásky a emocí.

➤ Třetí typ – „Srandista“

„Srandista“, optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, oblíbený a má vliv na ostatní.

Vnější forma šikanování: Šikanuje pro pobavení jak sebe tak i ostatních. Snaží se zdůraznit humorné a zábavné stránky.

Specifika rodinné výchovy - nebyla dosud zaznamenána. Pouze v obecnější rovině je přítomna citová subdeprivace a absence duchovních a mravních hodnot v rodině podle Vágnerové (2009, s. 84-86).

4 OBĚŤ

Obětí se může stát každé dítě, stačí jen být v nepravou chvíli na nesprávném místě nebo potkat tu nesprávnou partu. Ale ve většině případů se obětí stávají slabší jedinci, kteří mají strach a jsou hodně zranitelní a bojácní. Velkou roli taky hraje podle Koláře (1997 str.57) „vrozená slabá reaktivita v zátěžových situacích“. Nemusí to být vždy, jen jedinci slabí nebo nějak handicapovaní, ale stačí jen když budou o něco méně fyzicky nebo psychicky zdatní než je agresor. Oběť může být fyzicky velmi silná, ale psychicky je bezbranná a zátěžovou situaci nezvládne. U tělesných handicapů to velmi často bývá např. obezita, tělesná neobratnost nebo vzhled dítěte. Další z možných handicapů mohou být např. hyperaktivita, specifické poruchy učení, opožděný duševní vývoj atd. Většina těchto dětí bývá rodiči až příliš opečovávána a to jí situaci hodně ztěžuje, není schopna se bránit, protože ji to nikdo nenaučil. V některých případech se může jednat o děti, které pochází z neúplné rodiny, kde dítě vychovává matka sama. Proto i při reakci na sebemenší podnět bývají daleko citlivější, matky své děti hodně opečovávají a snaží se jim život usnadnit, ale neuvědomují si, že tím dítěti mohou daleko více uškodit než pomoci. Reakce na to, že naše dítě se stalo obětí šikany, mohou být různé stejně tak, jako u rodičů agresora. Rodiče prožívají šok nad tím, co všechno muselo dítě snášet a oni o tom neměli ani tušení, pocit z vlastního selhání, kdy nedokázali ochránit své dítě. Asi každý rodič by si položil otázku, proč právě jeho dítě, proč ne některé jiné dítě? Kde se stala chyba? Kde došlo k selhání? Mnohdy za to může náhoda, nesprávný okamžik nebo citlivost dítěte atd., důvodů je mnoho. Abychom mohli lépe porozumět tomu, co se vlastně stalo, musíme pochopit a znát důvody, které vedly k agresivnímu chování dítěte vůči druhému dítěti. Pokud budeme znát odpověď na tuto otázku, tak budeme schopni mnohem lépe pomoci oběti i agresorovi. Základ agresivního chování můžeme téměř vždy najít v rodině agresora.

4.1 Typologie a rozdělení obětí

Obětí se může stát každé dítě, záleží na okolnostech a prostředí. Šikánování zanechá nejhorší následky na oběti. I přesto, že se obětí může stát kdokoliv, existují typické oběti šikany podle Koláře (2005, s. 89-90).

- Oběti slabé s tělesným a psychickým handicapem
- Oběti silné a nahodilé

- Oběti deviantní a nekonformní
- Šikanovaní žáci s životním scénářem oběti – typické oběti
- Dále jsou to pak oběti, které buď nemají žádného kamaráda - izolované, nebo mají alespoň jednoho kamaráda.

Další rozdělení obětí

- **Pasivní oběti** – bojácné, uzavřené, fyzicky slabé, bez dostatku sebedůvěry
- **Provokující oběti** – schválně provokují, pošklebují se a posmívají se.
- **Účelové oběti** – děti, které berou na sebe roli oběti, aby získaly uznání a popularitu. Často hrají roli třídního šaška.
- **Falešné oběti** – přehnaně si stěžují na ostatní. Chtějí získat pozornost.
- **Oběti – útočníci** – děti, které jsou v některých situacích oběťmi a v jiných zase útočníky.
- **Útočníci** – děti pronásledující druhé bezdůvodně.
- **Úzkostní útočníci** – děti s nízkou sebedůvěrou, mají rodinné nebo učební problémy. Šikanováním se snaží kompenzovat snížené sebevědomí (Bendl, 2003).

5 ODHALENÍ ŠIKANY

Šikanování může mít zpočátku velmi nenápadný a plíživý průběh. Odhalení bývá velmi obtížné. Důležité je všimnout si sebemenších varovných signálů a náznaků. Pokud rodiče i pedagogové budou věnovat větší pozornost dětem, je možné šikanování rozpoznat velmi brzy. Děti samozřejmě o šikaně nechtějí mluvit, protože se bojí, stydí a raději ji snášejí. Dítě, které je šikanováno, změní své chování, může chodit za školu, trpí bolestmi břicha, hlavy, má mnohem více podlitin, poničené věci. Pozorujeme u něj mnoho dalších signálů, které nás mohou varovat, že něco není v pořádku. Na tyto signály bychom měli okamžitě reagovat

Existují dva hlavní důvody, které by měly zahájit vyšetřování. A to jsou buď „přímo alarmující signály“ anebo „signály nepřímo varující“. V běžné praxi se většina případů začne vyšetřovat na základě nahodilého signálu např:

- telefonní nebo osobní informace od rodičů, kteří mají podezření na šikanu,
- projevení šikany náhodně
- zoufalé reakce oběti.

Tyto signály je nutné ihned vyšetřit a nenechat to jenom tak. I sebemenší náznaky mohou vést k odhalení šikany. Je taky důležité systematicky vyhledávat alarmující signály a to za pomoci dotazníků, vyvěšením informačních letáčků pro oběti, aby věděly, na koho se mají obrátit s žádostí o pomoc. Asi všichni sami známe, že se nám občas nechtělo do školy a vymlouvali jsme se na nevolnost, bolesti břicha a hlavy, hlavně, když nás čekal nějaký test nebo zkouška. Tohle určitě na nás zkouší a budou zkoušet i naše děti, ale tady je potřeba jednat velmi opatrně, všimnout si jak často k tomu dochází, zda je to opravdu jenom díky zkoušení nebo je zatím něco jiného, něco horšího. Děti se bojí promluvit, svěřit, mají strach z agresora a jeho pomsty. Všimněme si i sebemenších náznaků a signálů, které dítěti mohou mnohdy i zachránit život.

Některé ze signálů, na které by se měl pedagog zaměřit.

Aby mohl pedagog úspěšně odhalit šikanu, musí si především uvědomit závažnost problému a připustit, že i na jeho škole je šikana. Při odhalení je nutné postupovat podle vyšetřo-

vací strategie a taktiky. Navíc, a to je taky velmi důležité a zásadní, je emoční podpora oběti, která se hodně často nachází až na pokraji svých sil. Každý případ šikany je svým způsobem jedinečný a je nutné ho co nejdříve a neodkladně řešit.

Příklady:

- žák vchází do třídy vždy s učitelem nebo na něho čeká před hodinou na chodbě
- o přestávce postává u kabinetu
- je nápadně osamocený a s nikým se nebaví
- je smutný, ustrašený
- náhle se mu zhorší prospěch
- nesoustředí se
- má nezvyklý nárůst neomluvených hodin
- je ponižován, zesměšňován
- dává svačinu někomu jinému, nedobrovolně
- mívá poškozené věci atd.

Signály pro rodiče.

Ne všechny signály musí znamenat, že jde o šikanování. Důležité je pozorovat kontext situace, opakovanost a množství projevů. Musíme si uvědomit, že dítě o šikaně rodičům mnohdy neřekne, proto je na rodičích, aby sledovali jeho chování.

Příklady:

- nemá kamarády
- nechce chodit do školy
- je neklidné, smutné, apatické
- má zhoršený prospěch ve škole
- může ztrácet chuť k jídlu
- chodí ze školy hladové

- má poničené věci
- má větší spotřebu peněz
- může být k sourozencům více agresivnější
- stěžuje si na bolesti břicha, hlavy, nevolnost

Pokud mají rodiče podezření na šikanování, nesmí řešit situaci unáhleně, musí se vyvarovat hrubosti a jednání v afektu. Dítěti musí nejdříve naslouchat, udělat si na ně čas a promluvit si v klidu. Dítě musí cítit od rodičů oporu, lásku a hlavně musí vědět, že jim není lhostejné to, co ho trápí. Především mu zdůraznit, že šikanování není jeho vina!

V případě, že rodiče řešení nezvládají, měli by se obrátit na odborníka, který poskytne odbornou pomoc celé rodině.

5.1 Vyšetřování šikanování:

Před samotným vyšetřováním by si měl pedagog uvědomit závažnost situace, ujasnit si postup, jak bude dál ve vyšetřování pokračovat. První fáze je překonání šoku u pedagoga. Pokud se pedagog stane svědkem násilí, hlavně pokud bude svědkem brutálního napadení, prožije obrovský šok a cítí beznaděj a bezmoc. V ten moment se v něm vyburcují všechny síly obranných reakcí.

Kolář (2005, s.137) popisuje několik chybných reakcí pedagogů, které jsou pro oběti velmi bolestivé:

- chaos a únik – dojde k bouřlivému duševnímu i tělesnému otřesu a zmatku
- regrese – pedagog upadne do bezmoci a volá na pomoc kolegy
- popření – to se mně nemůže stát, to není možné
- pedagog odejde pryč, uteče od daného problému
- bagatelizace – pedagog situaci zlehčuje
- obviňování oběti (pozor tahle chyba je hodně častá!), vina je přenesena na oběť
- egocentrické ubližování – pedagog propadne sebelítosti
- agrese – učitel nezvládne situaci, dá jednomu s agresorů facku
- sevření strachem – dojde ke strachu, kdy se pedagog nemůže pohnout

Je více než jasné, že každý pedagog bude reagovat jinak a jinak se dokáže s nastalou situací vyrovnat. Důležité jsou metody vyšetřování.

1. První krok - nejdříve se obrátit s prosbou o pomoc na svého kolegu. Oba se musí domluvit na spolupráci a dalším postupu, informovat ředitele školy, zabránit křivé výpovědi a domluvě mezi svědky.
2. Druhý krok - pomoc a podporu oběti. V případě nutnosti zavolat lékaře. Izolovat oběť od agresora a zabránit vzájemné konfrontaci.
3. Třetí krok – ihned informovat rodiče a přizvat policii.

Hlavní zásady postupu podle Říčana (1995)

1. chránit zdroj informací
2. prozradit co nejméně o tom, co je nám známo
3. vyslechnout oběť, agresora, svědky
4. všechny výpovědi pečlivě zaznamenat

Podle Koláře (1997 s.26) „*pedagogové se nesmějí nechat zmást a přijmout vnější zdání, že si oběť za všechno může sama. To, že je někdo slabý, není žádná vina. Rozhodně nikdo nemá právo fyzicky ani psychicky týrat druhého člověka.*“

5.2 Metody nápravy

Po ukončení vyšetřování nastává čas na nápravu. U následujících metod nejde o řešení problému celé skupiny, ale zaměřuje se pouze na jednotlivce. Cílem je snaha o co nejrychlejší a efektivnější potlačení šikany. Tyto metody nejsou zaměřeny na řešení příčin šikanování.

Možnosti nápravy:

1. **metoda vnějšího nátlaku** – za pomoci trestu a strachu přinutit viníky k zastavení agrese
(oznámení o potrestání agresorů před celou třídou, ochrana oběti)

2. **metoda usmíření** – bez potrestání, je podporována schopnost agresora vcítit se do oběti. Jde o tzv. předstupeň minimální léčby celé nemocné skupiny – hlavním cílem je změna vztahu především mezi obětí a agresorem. Tuto metodu je možné použít pouze u prvního a druhého stadia šikanování, Kolář (2005, s.120).

5.3 Následky šikanování:

Šikanování zanechá největší následky určitě na oběti. Záleží na tom, jaká byla jeho destruktivní síla a taky jak dlouho k šikanování docházelo, jestli bylo krátkodobé nebo probíhalo delší dobu. Míra poškození bude taky záviset na tom, jak je oběť schopná se bránit, jaká je její obranyschopnost. Nejhorší stádium nastává, když dojde k úplnému zlomení osobnosti dítěte, k rozbití jeho identity. Následky popsal ve své knize Kolář (2005, s.101-103), který oběti rozdělil podle stadia šikanování na:

- **Oběti počátečního stadia šikanování** – jedná se o první tři stadia, která jsem již popsala. Můžeme si myslet, že počáteční stadium je méně nebezpečné a nemá takové následky jako pokročilé stadium, ale to je omyl. I přesto, že jde o počáteční stadium. Následky nemusí být patrné hned, ale mohou se projevit mnohem později. Potřeby ostrakizovaných jsou dlouhodobě frustrovány, neuspokojovány. Dítě je vystaveno velkému a bolestivému tlaku, který pomalu narušuje jeho osobnost a celkový vývoj. U těchto dětí je možné pozorovat určité znaky:

- zhoršení prospěchu
- nepozornost při učení
- neomluvené hodiny
- narušené, negativní sebepojetí
- nejistota a strach

Počáteční stadium šikanování zanechává na dítěti následky, které se mohou projevat v podobě somatických nebo neurotických problémů.

- **Oběti pokročilého stadia šikanování** - jde o čtvrtý a pátý stupeň šikanování, který má zřejmě celoživotní charakter. V pokročilém stadiu šikanování se oběť dostává do fáze nejhorší. Své trápení mnohdy řeší sebevraždou. V „lepší“ případě dojde ke zhroucení dítěte, kdy u něj propukne strach a panika ze zabití, bojí se o svůj

život. Šikanovaný trpí poruchami spánku, má divoké sny tzv. noční můry. Často u něj pozorujeme somatické obtíže např. bolesti hlavy, břicha, nevolnosti atd. Mnoho obětí se musí dlouhodobě léčit. Někdy se může zdát, že se oběť rychle vrátí do normálního života, ale nemusí tomu tak být. Po fyzické stránce se může zdát v pořádku, ale psychické následky bývají hodně hluboké a spousta obětí se s tím nevyrovná do konce života. Následky v podobě posttraumatické poruchy se mohou projevit až za několik dnů, týdnů, měsíců, ale i za několik let. Proto by rodiče měli dítě sledovat a všimnout si sebemenších náznaků jako jsou např. poruchy spánku, časté bolesti břicha, hlavy atd. Pokud bude mít dítě takové příznaky i dlouho po prožití události, může to být znak toho, že se nedokázalo vyrovnat s událostí a potřebuje pomoc nejen rodičů, ale především odborníků.

U oběti, která je vystavena dlouhodobějšímu emočnímu i fyzickému tlaku, dochází k narušení osobnostního vývoje. Podle Bourceta a Gravillonové (2006,s. 32) „ *když trauma jednou zapustí kořeny, později neodejde ani se zázračně nevymaže, zavrtá se hlouběji pod kůži a bude bolet čím dál víc.....*“.

5.4 Šikana jako trestný čin

Z právního hlediska šikanování není u nás bráno jako trestný čin i přesto, že některé formy naplňují skutkovou podstatu trestného činu. Mnoho pedagogů ani rodičů si neuvědomuje závažnost problému šikany. Pokud by u nás byla hranice trestní odpovědnosti nižší, neřešila by se šikana pouze zhoršenou známkou z chování nebo vyloučením. Důsledky by byly daleko závažnější, jednalo by se o trestný čin, za který by dítě neslo plnou právní odpovědnost.

Šikana může naplňovat skutkovou podstatu některých z následujících trestných činů:

- Poškození cizí věci (§228 tr.z.)
- Krádež (§205 tr.z.)
- Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 196, 197a tr.z.)
- Pomluva (§184 tr.z.)
- Vydírání (§ 175 tr.z.)

- Omezování osobní svobody (§ 171 tr.z)
- Ublížení na zdraví (§ 146 tr.z)
- Loupež (§ 173 tr.z)
- Vražda (§ 140 tr.z)

6 PREVENCE

Prevence má mimořádný význam nejen v boji proti šikanování, ale je důležitá ve všech odvětvích naší společnosti. Prevence nám může pomoci k tomu, abychom šikaně předešli a nevznikala vůbec, a pokud se již rozvine, je nutné ji podchytit, aby se dál nerozrůstala a došlo k co nejrychlejší nápravě. Jako základ je udržování dobrých vztahů ve třídě. Každý pedagog by se měl snažit u svých žáků rozvíjet mezilidské vztahy, učit je jednat v souladu s právními normami, učit je odpovědnosti za své chování a jednání. Podle Erba (r. 2000) je za násilí odpovědný nejen ten, kdo násilí páchá, ale i ten, kdo proti násilí nic nepodnikne a zavírá oči. V první řadě si musíme uvědomit, že šikana na našich školách je. Musíme se tímto problémem zabývat a přiznat, že jde o nemoc, která se musí léčit. Šikana se může rozvíjet velmi nenápadně a pomalu. Pokud proti ní nezakročíme, rozroste se v obrovskou epidemii. Většina z nás má děti a nikdo by si rozhodně nepřál, aby se právě jeho dítě stalo terčem šikany. Už jen ta představa nám nahání strach a bezmoc. Podle Koláře (2005, s. 42) „*proměna zdravé skupiny v nemocnou, normálního žáka v agresora, pohodového žáka ve zlomeného, je velmi složitý proces. Působí, jak tvrdí odborníci, síla skupinové dynamiky. Skupinová dynamika je přítomna v každé skupině. Je jenom otázka, zda její obrovský potenciál vlivu na změnu jednotlivce i celé skupiny bude k dobrému, nebo bude prostě zneužit.*”

Při prevenci hraje důležitou roli rozvíjení znalostí a dovedností pedagogů v oblasti prevence šikany, které poskytují různá pedagogická centra. Za rozvoj a vzdělávání učitelů odpovídají ředitelé škol. Při prevenci v boji proti šikanování mohou velmi pomoci různé poučné, ale i zábavné psychosociální hry. Děti zkoušejí různé role, dokáží se pak lépe vcítit do druhých lidí, do toho, co prožívá oběť i agresor při šikanování. Děti bezesporu, získávají jiný náhled na vztahy ve třídě a na celý kolektiv. Jde o formy her, které se mohou zahrnout do výchovně vzdělávacího procesu.

Základní rozdělení prevence

1. **primární** – k šikanování zatím ještě nedošlo, hlavní úkol je informovanost žáků a učitelů, vychovatelů, sociálních pracovníků atd.
2. **sekundární** – k šikanování již došlo, tady se snažíme zabránit dalšímu opakování, ochrana oběti před dalším útokem.

3. **terciární** – snaha zabránit dalšímu asociálnímu a antisociálnímu chování. Hlavní úkol je, aby došlo ke spolupráci mezi agresorem a institucemi, které se zabývají prevencí sociálně patologických jevů.

Rozdělení prevence školní šikany na sedm vrstev

- Pedagogická komunita, hlavní cíl je posílení imunity školní skupiny.
- Specifický program proti šikanování, který dokáže případné onemocnění brzy detekovat.
- Odborné služby resortu školství – pedagogické poradny, střediska výchovné péče, diagnostické ústavy, poskytnou pomoc v oblasti šikany.
- Spolupráce škol s odborníky z jiných resortů a nestátních organizací např. spolupráce s kriminalisty, kurátory, dětskými psychiatry atd.
- Pomoc a podpora ministerstva a krajských úřadů.
- Kontrola ze strany České školní inspekce, jak jsou připraveni ochránit žáky před šikanováním.
- Monitorování situace a zabezpečení práv a ochrany dětí nevládními organizacemi např. Občanské sdružení proti šikanování, Kolář (2005, s.198).

Asi je nám všem jasné, že všechny uvedené požadavky není možné splnit hned, ale snažme se jít krůček po krůčku, snažme se udělat vše, co bude v našich silách a našich možnostech a schopnostech, aby se tento fenomén dále nešířil jako epidemie.

Instituce v systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy

1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
2. Institut pedagogicko-psychologického poradenství
3. Česká školní inspekce
4. Odbor školství, mládeže a sportu krajského úřadu
5. Pedagogicko psychologické poradny a střediska výchovné péče
6. Školy a školská zařízení

Kompetence pracovníků školských zařízení

- **Ředitelé škol** – jsou odpovědní v oblasti prevence šikany, školení pedagogických pracovníků.
- **Pedagogický pracovník** - ve všech školách vedou důsledně a systematicky výchovně vzdělávací proces, snaží se, aby si žáci osvojili pravidla a normy v mezilidských vztazích.
- **Metodik prevence** - úkolem je informovanost všech pedagogů ve škole o dané problematice šikanování. Podílí se na řešení šikanování a pomáhá kolegům v postupech a strategii při řešení daného problému.

Hlavní cíle ředitelů škol pro minimalizaci šikany:

- Účast pedagogů, školního metodika prevence na kurzech, které se zabývají řešením šikanování.
- Efektivnější spolupráce mezi pedagogy, žáky a rodiči.
- Stanovit jasná pravidla chování a jejich postihy při porušení.
- Zvýšit dohled učitelů nejen o přestávkách ale i před začátkem, skončením vyučování.
- Pečlivé vedení a zaznamenávání všech případů, které se již na škole vyskytly.
- Zapojit do prevence šikanování i nepedagogické pracovníky.
- Větší informovanost pedagogů, žáků, rodičů a spolupráce s organizacemi zabývajícími se šikanou (<http://www.sikana.org>).

Kde mohou žáci hledat pomoc, pokud se stanou oni nebo někdo z jejich spolužáků obětí šikany:

Linka bezpečí a krizové centrum – Nadace Naše dítě

Ústavní 95/91, Praha 8, 181 00. Telefon 0800 155555 – jde o bezplatnou linku, je v provozu 24 hodin denně pro celou ČR

Občanské sdružení proti šikaně

<http://web.cz/sikana.os>

Bílý kruh bezpečí

Pomoc obětem trestných činů

Duškova 20, Praha 5, 150 00

Slovinská 1438/41, Brno – Královo Pole, 612 00. Telefon +420 541 218 122

Mají i pobočky v Liberci, Olomouci, Ostravě.

www.bkb.cz/index.php

Dětské krizové centrum

V Zápolí 1250, Praha 4 – Michle, 141 00, telefon +420 241 484 149

<http://www.dkc.cz>

Středisko výchovné péče – HELP

Zabývají se prevencí sociálně patologických jevů

Zelené náměstí 1292, Uherské Hradiště, 686 01, telefon +420 572 564 520.

<http://svphelp.cz>

Růžová linka pro děti a mladé lidi ve stavu akutní krize

Společnost na ochranu dětí

Ruská 87, Praha, 100 06, telefon +420 27 2736263

<http://ruzovalinka.cz>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU

Zkušenosti žáků základních škol v Uherském Hradišti se šikanou.

V bakalářské práci se zabývám šikanou žáků na základních školách. Na základě použité odborné literatury navazuji na teoretickou část kvantitativním výzkumem. Výzkum byl zaměřen na základní školy v Uherském Hradišti. Cílem bylo zjistit u žáků jejich zkušenosti se šikanováním, v jaké míře jsou schopni projevit důvěru a někomu se svěřit.

7.1 Výzkumný problém

V jaké míře je na školách v Uherském Hradišti rozšířené šikanování? Co je podle žáků šikanování? Jsou oběti šikanování ochotny se svěřit? Jsou známy žákům důsledky šikanování?

7.2 Dílčí problémy

Jsou žáci na základních školách v Uherském Hradišti šikanováni? Jsou šikanováni více chlapci nebo dívky? Koho žáci požádají nejčastěji o pomoc? Vědí žáci, co dělat, pokud budou šikanováni?

7.3 Hlavní cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je možnost vyvrátit nebo potvrdit šikanu na základních školách v Uherském Hradišti. Dílčí cíle jsou závislé na odpovědích respondentů na otázky a jsou specifikované následujícími předpoklady:

1. Předpokládám, že zkušenosti se šikanou má nejméně čtvrtina z dotazovaných respondentů.
2. Předpokládám, že šikanováni budou více chlapci než dívky.
3. Předpokládám, že žáci nejčastěji požádají o pomoc pedagoga, rodiče.
4. Předpokládám, že minimálně polovina dotazovaných respondentů bude vědět, co dělat, pokud bude šikanována.

K potvrzení či vyvrácení prvního předpokladu nám poslouží odpovědi na otázku č. 8, 10.

K potvrzení či vyvrácení druhého předpokladu nám poslouží odpovědi na otázku č 8.

K potvrzení či vyvrácení třetího předpokladu nám poslouží odpovědi na otázku 17, 19.

K potvrzení či vyvrácení čtvrtého předpokladu nám poslouží odpovědi na otázku 18.

7.4 Metodika a metody výzkumu

- Empirický, aplikovaný a kvantitativní výzkum
- Popis výzkumného problému
- Dotazníkové šetření
- Konkrétní výzkumný vzorek
- Dotazníky a analýza všech dat

Mezi nejčastěji používané nástroje sběru informací patří dotazníky. Jsou nejméně nákladné a časově nenáročné. Dotazník obsahuje několik otázek, ve kterých je cílem zjistit fakta, postoje a názory respondentů na danou situaci, kterou se snažíme zmapovat. Na zpracování a vyhodnocování je dotazník nenáročný. Já jsem v dotazníku použila 20 otázek (viz. Příloha 1). Abych docílila co nejvyšší návratnosti dotazníků, byl výzkum proveden přímo ve vyučovacích hodinách pod dohledem pedagogických pracovníků a se svolením ředitelů škol. Všechny otázky dle předešlého předvýzkumu byly srozumitelné. Jednalo se o otázky uzavřené, polootevřené a některé záměrně otevřené, aby žáci napsali svůj názor. Srozumitelnost otázek byla ověřena v předvýzkumu.

Typy otázek

Uzavřené	1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 17, 19
Polootevřené	3, 10, 16, 20
Otevřené	5, 12, 14, 15, 18

Otázky:

č.1, 2, 3 - charakterizují respondenta po geografické a sociální stránce.

č. 4, 6, 8 , 10 - vztahy ve třídě mezi spolužáky.

- č. 5 - prostor pro volnou odpověď respondenta.
- č. 7 - otázka, zda je pro žáky šikana běžná.
- č. 9 - navazuje na otázku č.8 vztahy ve třídě.
- č. 11 - navazuje na otázku č. 10.
- č. 12 - navazuje na otázky č. 10, 11.
- č. 13 - sebehodnocení žáka.
- č. 14 - prostor pro volnou odpověď, možná místa, kde dochází k šikaně.
- č. 15 - volná otázka, doplnění počtu možných agresorů.
- č. 16 - zaměřeno na vztahy mezi spolužáky, vztahy s pedagogy, rodiči.
- č. 17 - navazuje na otázku č. 16.
- č. 18 - navazuje na otázky č. 16, 17.
- č. 19 - navazuje na otázky č. 16, 17, 18.
- č. 20 - prostor pro volnou odpověď, potrestání agresorů z pohledu žáků.

7.5 Výzkumný vzorek

Výzkum byl prováděn na II. stupni základních škol v Uherském Hradišti. Osloveni byli, žáci šestých ročníků ve věku 11-13 let. Předpokládaný počet respondentů byl 150 – 300.

Jmenovitě se jedná o tyto školy:

Základní škola Za Alejí, Za Alejí 1072, Uherské Hradiště.

Základní škola Čtyřlístek, Tyršovo náměstí 363, Uherské Hradiště.

Základní sportovní škola, Sportovní 777, Uherské Hradiště.

Základní škola Větrná, Větrná 1063, Uherské Hradiště- Mařatice.

Základní škola Unesco, Komenského náměstí 350, Uherské Hradiště.

7.6 Časový plán výzkumu

Výzkum probíhal v roce 2009-2010. Byl prováděn v několika fázích:

1. Vymezení tématu a cílů výzkumu, červenec-srpen 2009.
2. Příprava a studium odborné literatury, září – říjen 2009.
3. Stanovení metod a technik výzkumu, začátek listopadu 2009.
4. Předvýzkum proběhl ve formě dotazníkového šetření na jedné základní škole v sedmých třídách. Cílem bylo zjistit správnost a formulace otázek, druhá polovina listopadu 2009.
5. Menší úpravy v dotazníku u dvou otázek, začátek prosince 2009.
6. Hlavní výzkum proběhl formou dotazníků u žáků 6. ročníků jmenovaných základních škol, leden 2010.
7. Třídění a analýza informací a dat, únor 2010.
8. Zpracování dat, druhá polovina února - začátek března 2010.
9. Závěr výzkumného šetření, druhá polovina března-duben 2010.

7.7 PŘEDVÝZKUM

Cílem předvýzkumu bylo zjistit, zda jsou žáci ochotni spolupracovat, jsou-li pro ně otázky přehledné a srozumitelné. Předvýzkum byl proveden na Základní škole Unesco v Uherském Hradišti. Zúčastnili se žáci 7. ročníku v celkovém počtu 31 respondentů. Z důvodu lepší spolupráce a mého lepšího náhledu na formulaci otázek a možných změn v otázkách jsem se předvýzkumu přímo zúčastnila. Respondenti otázkám rozuměli bez problémů, ale na základě poznatků, které jsem získala z dotazníků, jsem se rozhodla změnit dvě otázky pro lepší, efektivnější a pro mě přínosnější možnost tak, aby respondenti odpověděli na danou otázku vlastními slovy.

- Otázka č. 5. Co si představíš pod pojmem šikana? Respondenti měli na výběr z několika možností. Nabídku jsem změnila na otázku otevřenou, aby žáci měli možnost svými vlastními slovy vyjádřit, co je podle nich šikana
- Otázka č.14. Kde nejčastěji dochází k šikaně? Žáci měli na výběr z několika možností. Opět jsem zvolila otázku otevřenou, aby žáci popsali, kde podle nich nejčastěji k šikanování dochází.

8 HLAVNÍ VÝZKUM

V předchozích fázích jsem se zaměřila především na popis výzkumného šetření. Cílem této kapitoly je samotný hlavní výzkum, který proběhl na základních školách v Uherském Hradišti. Jedná se o žáky šestých ročníků. Vzhledem k tomu, že výzkum probíhal ve více školách i více třídách, nebylo možné, abych byla přítomna ve všech třídách sběru dat. Dotazníkového šetření jsem se zúčastnila pouze na jedné škole, ale takovým způsobem, aby má přítomnost co nejméně narušovala vyučovací hodiny. Dotazníky žáci vyplňovali přímo ve vyučovacích hodinách za dohledu pedagogů. Pedagogy jsem informovala o možnostech a odpovědích. Při výzkumu jsem se setkala i s negativní odezvou ze strany ředitelů škol. Na Základní škole Větrná mi ředitelka školy odmítla výzkum realizovat. Svůj zákaz odůvodnila narušováním výuky a stále rostoucím množstvím dotazníků od studentů, kteří pro splnění svých prací provádějí podobné výzkumy.

8.1 REALIZACE VÝZKUMU

Výzkum proběhl na všech základních školách s výjimkou ZŠ Větrná. Zaměřila jsem se na žáky 6. ročníků ve věku 11-13 let.

Výzkumu se zúčastnily 4 z 5 základních škol v Uherském Hradišti.

- ZŠ Čtyřlístek je soukromá škola, která má pouze jednu třídu 6. ročníku. Skládá se z 16 žáků, z toho 4 žáci byli v době výzkumu nemocní, zúčastnilo se 12 žáků.
- ZŠ Za Alejí má 2 třídy, ale zúčastnila se pouze jedna třída s 27 žáky. V druhé třídě si paní učitelka nepřála, abych výzkum prováděla.
- ZŠ Unesco má 3 třídy, které se zúčastnily výzkumu, jednalo se o 75 respondentů.
- ZŠ Sportovní má 3 třídy, zúčastnilo se 60 respondentů. Zde mi bylo umožněno provádět výzkum pouze ve 2 třídách.
- ZŠ Větrná mi neumožnila provést výzkum vůbec.

Celkem se výzkumu zúčastnili 174 respondenti 6. ročníků ve věku 11-13 let.

Tabulka č. 1

Školy	Za Alejí	Čtyřlístek	Sportovní	Unesco	Celkem
Chlapci	12	8	37	22	79
Dívky	15	4	23	53	95
CELKEM	27	12	60	75	174

8.1.1 P1 Předpokládám, že zkušenosti se šikanou má nejméně čtvrtina žáků.

Interpretace

U následujícího předpokladu budeme vycházet z odpovědí respondentů na otázky č. 8 a 10.

Otázka č. 8. Ublížíte nebo ubližoval ti někdo ve škole?

Otázka byla uzavřená, respondenti měli na výběr ze dvou možností ANO – NE.

Otázka č.10. Setkal/a ses někdy s tím, že někdo ubližoval tvému kamarádovi nebo kamarádce?

Otázka byla polootevřená, respondenti měli na výběr ze dvou možností ANO – NE, pokud odpověděli kladně, měli popsat jakým způsobem jim bylo ubližováno.

Vyhodnocení otázky č. 8.

Základní škola Za Alejí

Na otázku odpovědělo celkem 27 respondentů.

5 (19%) žáků odpovědělo ANO, všech 5 žáků byli chlapci. 22 (81%) žáci odpověděli NE, z toho bylo 7 dívek a 15 chlapců.

Tabulka č. 2

ZŠ Za Alejí	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	5	19%
Ne	22	81%
Celkem	27	100%

Z výzkumu vyplývá, že na Základní škole Za Alejí je šikanováno 19% žáků.

Základní škola Čtyřlístek:

Na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval? Odpovědělo celkem 12 respondentů.

3 (25%) žáci odpověděli ANO, z toho 2 chlapci a 1 dívka.

9 (75%) žáků odpovědělo NE, z toho 5 chlapců a 4 dívky.

Tabulka č. 3

ZŠ Čtyřlístek	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	3	25%
Ne	9	75%
Celkem	12	100%

Z výzkumu vyplývá, že na Základní škole Čtyřlístek je šikanováno 25% žáků.

Základní škola Unesco:

Na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval? Odpovědělo celkem 75 respondentů.

19 (25%) žáků odpovědělo ANO, z toho 5 chlapců a 14 dívek.

56 (75%) žáků odpovědělo NE, z toho 17 chlapců a 39 dívek.

Tabulka č. 4

ZŠ Unesco	Absolutní Četnost	Relativní četnost %
Ano	19	25%
Ne	56	75%
Celkem	75	100%

Z výzkumu vyplývá, že na Základní škole Unesco je šikanováno 25% žáků.

Základní škola Sportovní:

Na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval? Odpovědělo celkem 60 respondentů, 12 (20%) žáků odpovědělo ANO, z toho 9 chlapců a 3 dívky.

48 (80%) žáků odpovědělo NE, z toho 28 chlapců a 20 dívek.

Tabulka č. 5

ZŠ Sportovní	Absolutní Četnost	Relativní četnost %
Ano	12	20%
Ne	48	80%
Celkem	60	100%

Z výzkumu vyplývá, že na Základní škole Sportovní je šikanováno 20% žáků.

Ze všech dotazovaných škol odpovědělo celkem 174 respondenti.

ANO odpovědělo 39 (22%) žáků.

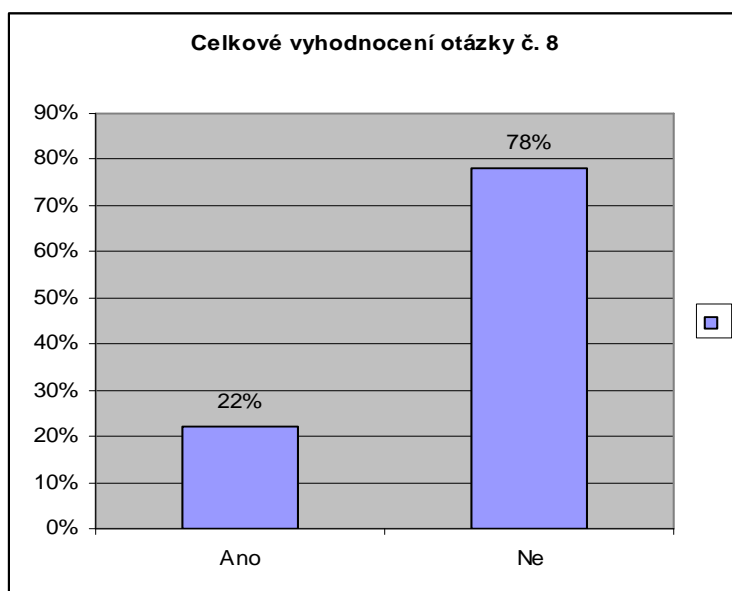
NE odpovědělo 135 (78%) žáků.

Na základě provedeného výzkumu můžeme konstatovat, že je šikanováno 22% žáků, kteří se výzkumu zúčastnili.

Tabulka č. 6

	Absolutní Četnost	Relativní četnost %
Ano	39	22%
Ne	135	78%
Celkem	174	100%

Obrázek č. 1

Vyhodnocení otázky č. 10.

Základní škola Za Alejí:

Na otázku, zda se žáci setkali s tím, že někdo ubližoval jejich kamarádce/kamarádovi?

Odpovědělo celkem 27 respondentů.

7 (26%) žáků odpovědělo ANO, z toho 5 chlapců a 2 dívky.

20 (74%) žáků odpovědělo NE, z toho 7 chlapců a 13 dívek.

Tabulka č. 7

ZŠ Za Alejí	Absolutní Četnost	Relativní četnost %
Ano	7	26%
Ne	20	74%
Celkem	27	100%

Z výzkumu vyplývá, že zkušenost se šikanou má 26% žáků Základní školy Za Alejí.

Základní škola Čtyřlístek:

Na otázku, zda se žáci setkali s tím, že někdo ubližoval jejich kamarádce/kamarádovi? Opovědělo celkem 12 respondentů.

3(25%) žáci odpověděli ANO, z toho všichni byli chlapci.

9 (75%) žáků odpovědělo NE, z toho 5 chlapců a 4 dívky.

Tabulka č. 8

ZŠ Čtyřlístek	Absolutní Četnost	Relativní četnost %
Ano	3	25%
Ne	9	75%
Celkem	12	100%

Z výzkumu vyplývá, že zkušenost se šikanou má 25% žáků Základní školy Čtyřlístek.

Základní škola Unesco:

Na otázku, zda se žáci setkali s tím, že někdo ubližoval jejich kamarádce/kamarádovi? Odpovědělo celkem 75 respondentů.

27 žáků (36%) odpovědělo ANO, z toho odpovědělo překvapivě více dívek a to 23, chlapci odpověděli kladně pouze 4.

48 žáků (64%) odpovědělo NE, z toho 18 chlapců a 30 dívek.

Tabulka č. 9

ZŠ Unesco	Absolutní Četnost	Relativní četnost %
Ano	27	36%
Ne	48	64%
Celkem	75	100%

Z výzkumu vyplývá, že zkušenost se šikanou má 36% dotazovaných žáků Základní školy Unesco.

Základní škola Sportovní:

Na otázku, zda se žáci setkali s tím, že někdo ubližoval jejich kamarádce/kamarádovi? Odpovědělo celkem 60 respondentů.

15 (25%) žáků odpovědělo ANO, z toho 9 chlapců a 6 dívek.

45 žáků (75%) odpovědělo NE, z toho 28 chlapců a 17 dívek.

Tabulka č. 10

ZŠ Sportovní	Absolutní Četnost	Relativní četnost %
ANO	15	25%
NE	45	75%
Celkem	60	100%

Z výzkumu vyplývá, že zkušenost se šikanou má 25% dotazovaných žáků na Základní škole Sportovní.

Celkem odpověděli ze všech dotazovaných základních škol 174 respondenti.

ANO odpovědělo 52 (30%) , NE odpovědělo 122 (70%) respondentů.

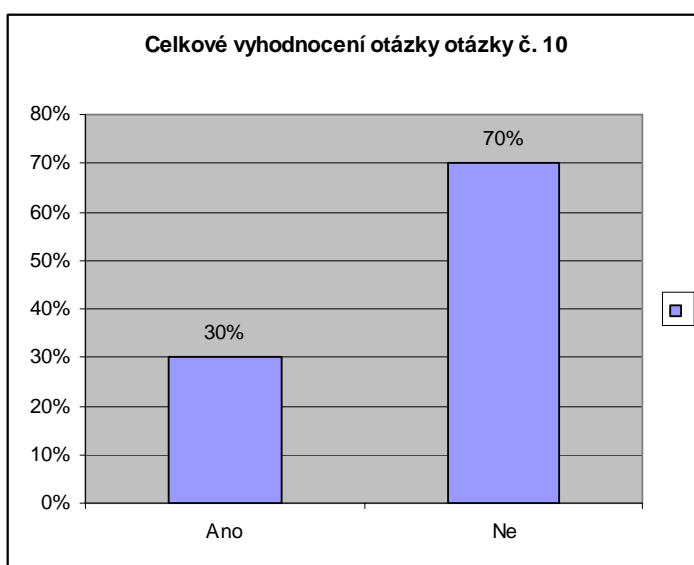
Podle provedeného průzkumu lze říci, že zkušenosti se šikanou má 30% dotazovaných žáků (viz.Tabulka č.11, Obrázek č.2).

Tabulka č. 11

Celkový počet odpovědí respondentů na otázku č. 10.

	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	52	30%
Ne	122	70%
Celkem	174	100%

Obrázek č.2

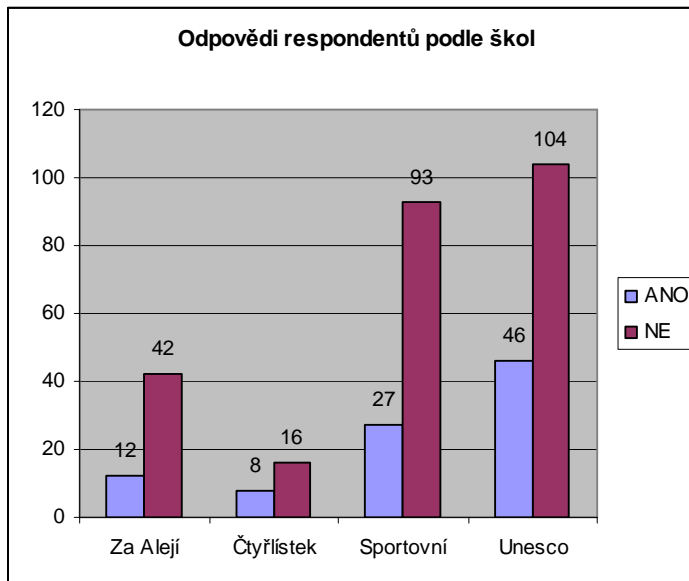
Komentář

Abychom mohli potvrdit nebo vyvrátit P1, že zkušenosti se šikanou má více jak čtvrtina z dotazovaných respondentů (pozn. jde o zkušenosti své vlastní nebo se stali svědky šikanování svých kamarádů), je nutné vyhodnotit otázky č. 8 a 10 dohromady. Celkem odpověděli na otázku č. 8 - 174 respondenti, na otázku č.10 – 174 respondenti. Dohromady je to 348 odpovědí všech dotazovaných respondentů. Na otázku, zda jsou šikanováni nebo se setkali s tím, že někdo ubližoval jejich kamarádům, odpovědělo ANO 93 (27%) respondentů, NE odpovědělo 255 (73%) respondentů. Na základě dotazníkové šetření lze říci, že je šikanováno více jak čtvrtina dotazovaných respondentů, přesněji je to 27% žáků základních škol v Uherském Hradišti. Na Základní škole Za Alejí je to 13% žáků, na Základní škole Čtyřlístek 9% žáků, na Základní škole Unesco 49% žáků a na Základní škole Sportovní je šikanováno 29% žáků. Při vyhodnocování nebyl brán zřetel na pohlaví respondentů, ale na to, kolik žáků má zkušenost se šikanou (viz. Tabulka č. 12 Obrázek č. 3, 4).

Tabulka č. 12

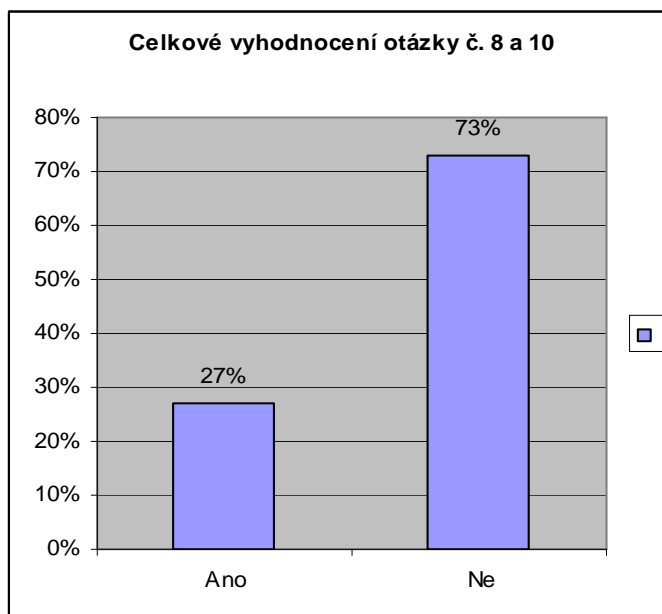
Školy	Za Alejí	Čtyřlístek	Sportovní	Unesco	Celkem	%
ANO	12	8	27	46	93	27%
NE	42	16	93	104	255	73%
CELKEM	54	24	120	150	348	100%

Obrázek č. 3

Celkové hodnocení všech respondentů na otázky číslo 8 a 10 podle četnosti.

Obrázek č.4

Na základě provedeného výzkumu předpoklad P1 přijímáme.

8.1.2 P 2 Předpokládám, že zkušenosti se šikanováním budou mít častěji chlapci než dívky.

Interpretace

K potvrzení nebo vyvrácení předpokladu nám poslouží odpovědi respondentů na otázku č. 8. Ublížíte nebo ubližoval ti někdo ve škole?

Pohlaví respondentů je umístěno na začátku dotazníku, není obsaženo v žádné otázce. Dotazníky jsem rozdělila podle pohlaví a dále vycházela z odpovědí na otázku č.8. Odpovědi jsou rozděleny podle škol.

Vyhodnocení

ZŠ Za Alejí

Na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval, odpovědělo celkem 27 respondentů.

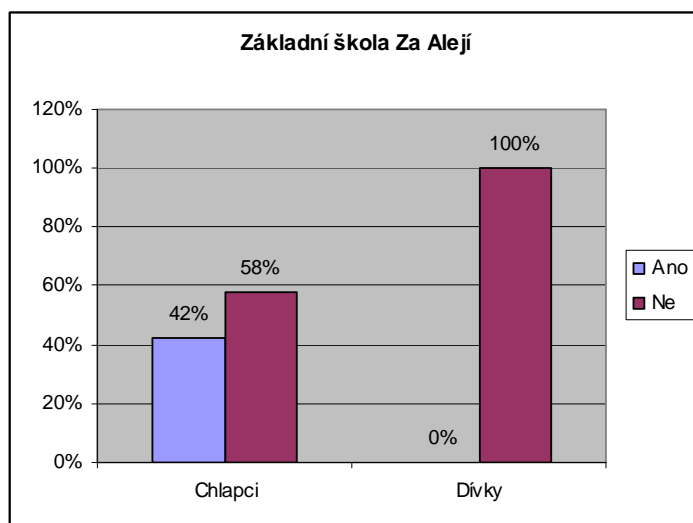
5 chlapců odpovědělo ANO, ale žádná dívka neoznačila kladnou odpověď.

7 chlapců a 15 dívek opovědělo NE.

Tabulka č. 13

Za Alejí	Chlapci	Relativní četnost %	Dívky	Relativní četnost %
Ano	5	42%	0	0%
Ne	7	58%	15	100%
Celkem	12	100%	15	100%

Obrázek č. 5

Na Základní škole Za Alejí je šikanováno z dotazovaných respondentů 42% chlapců, 0% dívek (viz. Tabulka č. 13, Obrázek č. 5).

ZŠ Čtyřlístek

Na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval? Odpovědělo celkem 12 respondentů.

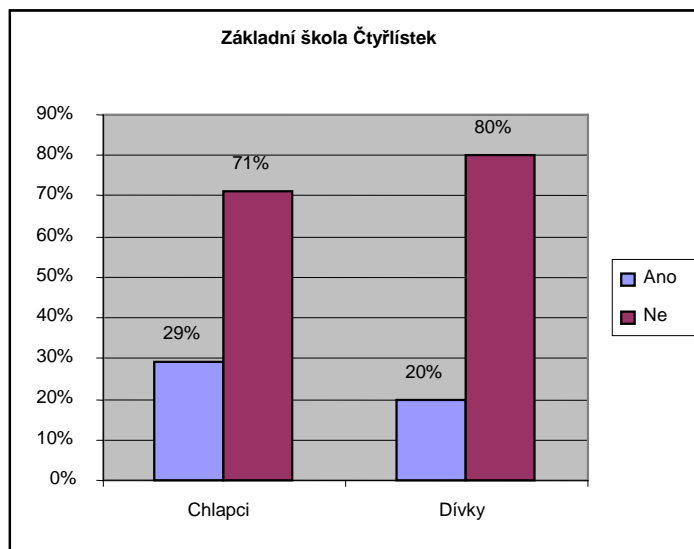
2 chlapci a 1 dívka odpověděli ANO.

5 chlapců a 4 dívky odpověděli NE.

Tabulka č. 14

ZŠ Čtyřlístek	Chlapci	Relativní četnost %	Dívky	Relativní četnost %
Ano	2	29%	1	20%
Ne	5	71%	4	80%
Celkem	7	100%	5	100%

Obrázek č. 6

Na Základní škole Čtyřlístek je z dotazovaných respondentů šikanováno 29% chlapců a 20% dívek (viz. Tabulka č. 14. Obrázek č. 6).

Základní škola Sportovní

Na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval? Odpovědělo celkem 60 respondentů.

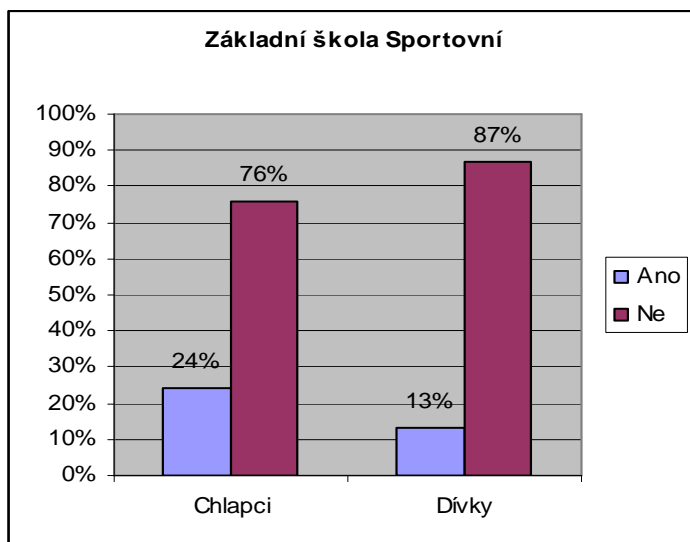
9 chlapců a 3 dívky odpověděli ANO.

28 chlapců a 20 dívek odpověděli NE.

Tabulka č. 15

ZŠ Sportovní	Chlapci	Relativní četnost %	Dívky	Relativní četnost %
Ano	9	24%	3	13%
Ne	28	76%	20	87%
Celkem	37	100%	23	100%

Obrázek č. 7

Na Základní škole Sportovní je z dotazovaných respondentů šikanováno 24% chlapců a 13% dívek (viz. Tabulka č.15. Obrázek č. 7).

Základní škola Unesco

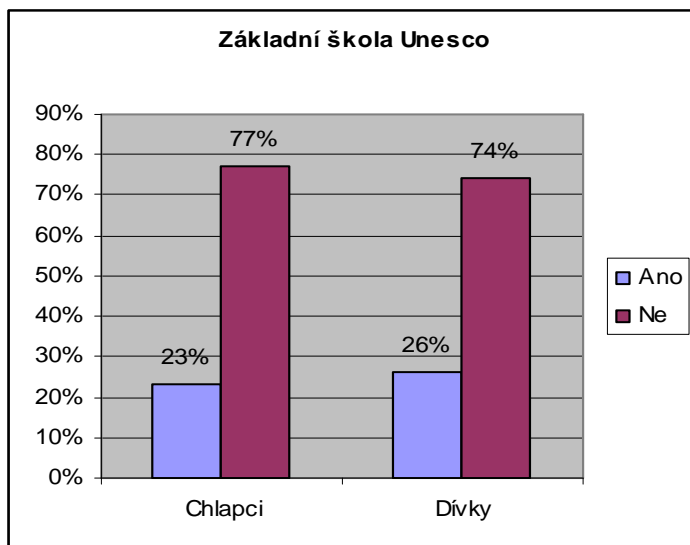
Na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval? Odpovědělo celkem 75 respondentů. 5 chlapců a 14 dívek odpověděli ANO.

17 chlapců a 39 dívek odpověděli NE.

Tabulka č. 16

ZŠ Unesco	Chlapci	Relativní četnost %	Dívky	Relativní četnost %
Ano	5	23%	14	26%
Ne	17	77%	39	74%
Celkem	22	100%	53	100%

Obrázek č. 8

Na Základní škole Unesco je z dotazovaných respondentů šikanováno 23% chlapců a 26% dívek (viz. Tabulka č. 16. Obrázek č. 8).

Komentář

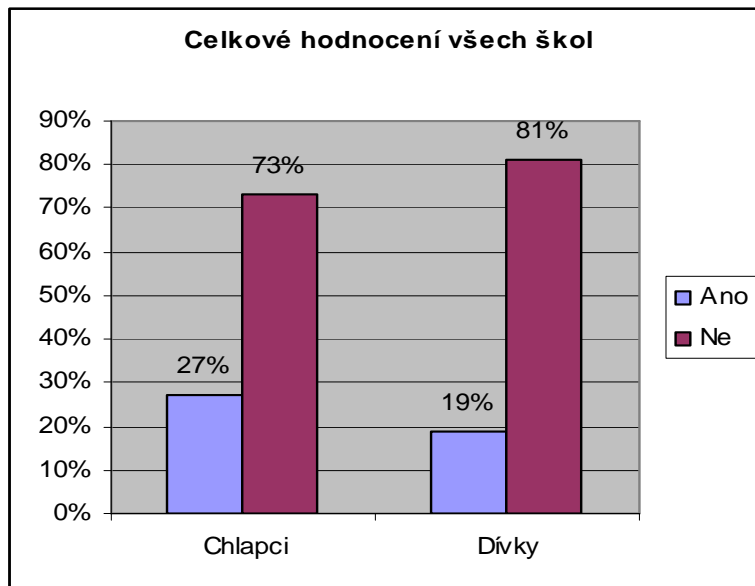
Na Základní škole Unesco nám vyšlo vyšší procento šikanovaných dívek. Ale to je způsobeno nepoměrem chlapců a dívek, kdy odpovídalo 53 dívek a 22 chlapců. Můžeme předpokládat, že pokud by byl poměr chlapců a dívek stejný, procentuálně by bylo šikanování u chlapců vyšší. Přestože dívek odpovídalo o 21 více než chlapců, není mezi nimi velký rozdíl, jde pouze o 3% (viz. Tabulka č. 17, Obrázek č. 8).

Tabulka č. 17 **Porovnání chlapců a dívek ze všech škol.**

	Chlapci	Relativní četnost %	Dívky	Relativní četnost %
Ano	21	27%	18	19%
Ne	57	73%	78	81%
Celkem	78	100%	96	100%

Obrázek č. 9

Komentář

Na základě dotazníkového šetření na otázku, zda žákům někdo ubližuje nebo ubližoval? 27% chlapců a 19% dívek odpovědělo ANO. Z toho vyplývá, že častěji se obětí šikany na základních školách v Uherském Hradišti stávají chlapci (viz. Tabulka č. 18. Obrázek č. 9).

Na základě provedeného výzkumu předpoklad P 2 přijímáme.

8.1.3 P3 Předpokládám, že žáci nejčastěji požádají o pomoc pedagoga nebo rodiče.

Základní škola Za Alejí

Interpretace

K potvrzení či vyvrácení předpokladu nám poslouží odpovědi respondentů na otázku č.19. Koho by žáci nejčastěji požádali o pomoc? Respondenti měli možnost si odpověď vybrat z několika variant:

- a) rodiče
- b) sourozence
- c) pedagoga
- d) nikoho
- e) někoho jiného s možností doplnit, na koho by se obrátili.

Cílem bylo zjistit, komu žáci nejvíce důvěřují, na koho by se obrátili o pomoc.

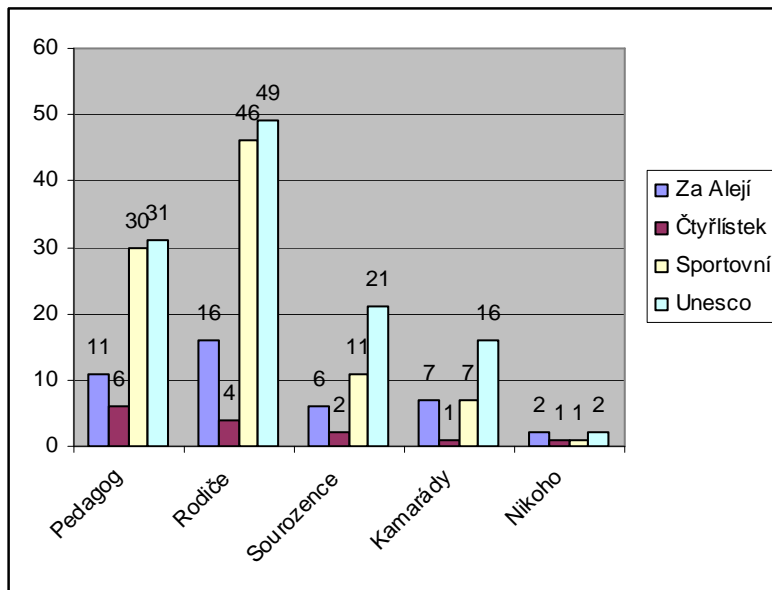
Vyhodnocení

Celkem odpovídali 174 respondenti. Podle odpovědí by 115 žáků (43%) požádalo o pomoc své rodiče, 78 žáků (29%) by požádalo o pomoc pedagoga, 40 žáků (15%) by požádalo o pomoc sourozence, 31 žáků (11%) by požádalo o pomoc kamarády a 6 (2%) žáků nedůvěřuje nikomu, nenašel by se nikdo, koho by požádali o pomoc (viz. Tabulka č. 18. Obrázek č.10).

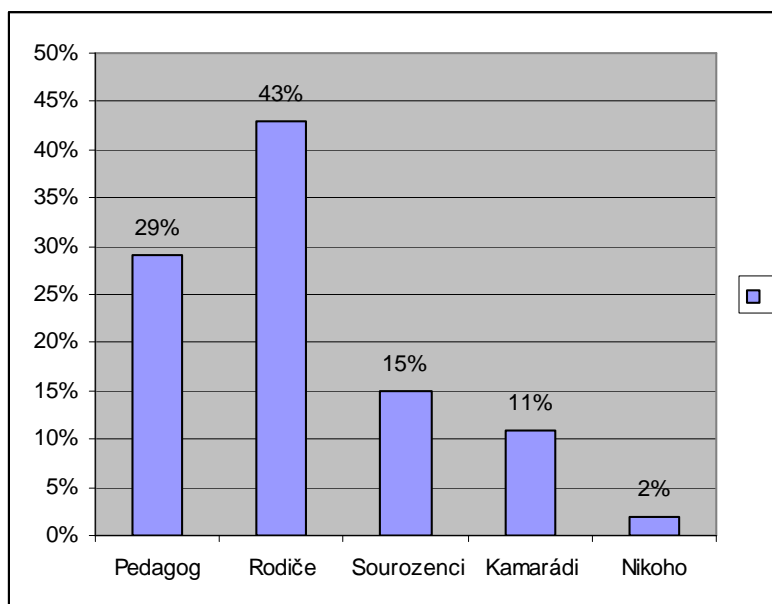
Tabulka č. 18

Školy	Za Alejí	Čtyřlístek	Sportovní	Unesco	Celkem	%
Pedagoga	11	6	30	31	78	29%
Rodiče	16	4	46	49	115	43%
Sourozence	6	2	11	21	40	15%
Kamarády	7	1	7	16	31	11%
Nikoho	2	1	1	2	6	2%

Obrázek č. 10

Obrázek č. 11

Vyhodnocení

Na základě dotazníkového šetření nám žáci odpověděli, že by ve 43% požádali o pomoc rodiče, pedagogům by se svěřilo 29% žáků (viz. Tabulka č. 19. Obrázek č.11).

Na základě provedeného výzkumu předpoklad P3 přijímáme.

8.1.4 P4 Předpokládám, že minimálně polovina dotazovaných respondentů bude vědět, co dělat, pokud bude šikanována.

Interpretace

K potvrzení či vyvrácení předpokladu nám poslouží odpovědi na otázku č.18.

Kdyby ses stal/a obětí šikany, věděl/a bys, co budeš dělat?

Otázka byla otevřená, žáci mohli odpovědět vlastními slovy. Odpovědi byly různé, někdo odpověděl jen krátce „ano“ nebo „ne“, ale někteří napsali, co by konkrétně udělali, pokud by se stali obětí šikany. Odpovědi žáků rozdělím podle škol do tabulek a grafu.

Tabulka č. 19

ZŠ Za Alejí	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	14	52%
Ne	13	48%
Celkem	27	100%

Vyhodnocení

Celkem odpovídalo na otázku 27 respondentů.

14 (52%) žáků odpovědělo ANO, z toho 7 žáků odpovědělo na otázku pouze ANO, dalších 7 žáků k odpovědi ještě napsalo, že by řekli, rodičům nebo učiteli. Co dělat, by nevědělo 13 (48%) respondentů, kteří odpověděli na otázku záporně (viz. Tabulka č. 19).

Základní škola Čtyřlístek

Tabulka č. 20

ZŠ Čtyřlístek	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	9	75%
Ne	3	25%
Celkem	12	100%

Vyhodnocení

Na otázku odpovídalo celkem 12 respondentů.

9 (74%) žáků odpovědělo ANO, z toho 3 žáci odpověděli na otázku pouze ANO, dalších 5 žáků k odpovědi ještě napsalo, že by to někomu řekli, a 1 žák napsal, že by se bránil, ale nenapsal jak. Co mají dělat, by nevěděli 3 (25%) žáci, kteří odpověděli na otázku záporně (viz. Tabulka č. 20).

Základní škola Sportovní

Tabulka č. 21

ZŠ Sportovní	Absolutní čet- nost	Relativní četnost %
Ano	40	67%
Ne	20	33%
Celkem	60	100%

Na otázku odpovídalo celkem 60 respondentů.

40 (67%) žáků odpovědělo ANO, z toho 15 žáků odpovědělo na otázku pouze ANO, dalších 25 žáků k odpovědi ještě napsalo, že by to někomu řekli, a 1 žačka napsala, že by křičela a utekla. Co mají dělat, by nevědělo 20 (33%) žáků, kteří odpověděli na otázku záporně (viz. Tabulka č. 21).

Základní škola Unesco

Na otázku odpovídalo celkem 75 respondentů.

38 (51%) žáků odpovědělo ANO, z toho 27 žáků odpovědělo na otázku pouze ANO, dalších 11 žáků k odpovědi ještě napsalo, že by to někomu řekli. Co mají dělat, by nevědělo 37 (49%) žáků, kteří odpověděli na otázku záporně (viz. Tabulka č. 22).

Tabulka č. 22

ZŠ Unesco	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ano	38	51%
Ne	37	49%
Celkem	75	100%

Celkové hodnocení žáků ze všech škol.

Celkem odpovědělo 174 respondenti.

Na otázku, zda by žáci věděli, co mají dělat, pokud by byli šikanováni?

ANO Odpověděl 101 (58%) žák.

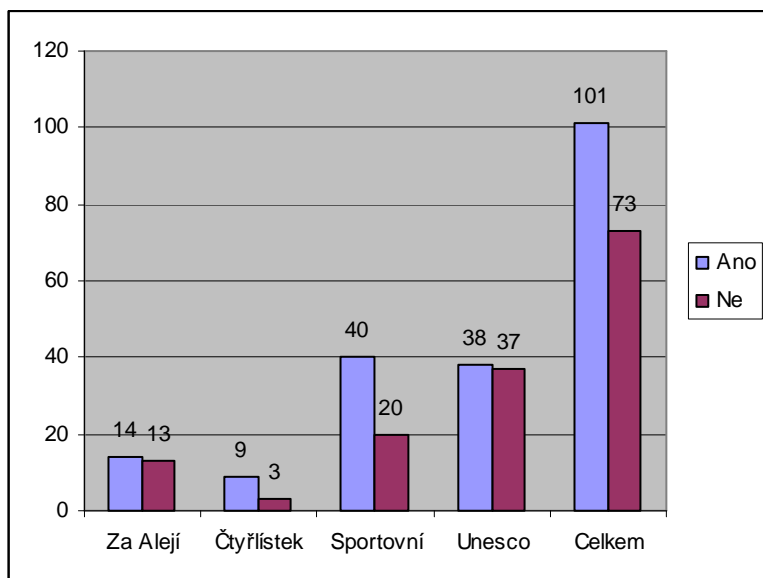
NE odpověděli 73 (42%) žáci (viz. Tabulka č. 23. Obrázek č. 12, 13).

Tabulka č. 23

	Za Alejí	Čtyřlístek	Sportovní	Unesco	Celkem	%
Ano	14	9	40	38	101	58%
Ne	13	3	20	37	73	42%
Celkem	27	12	60	75	174	100%

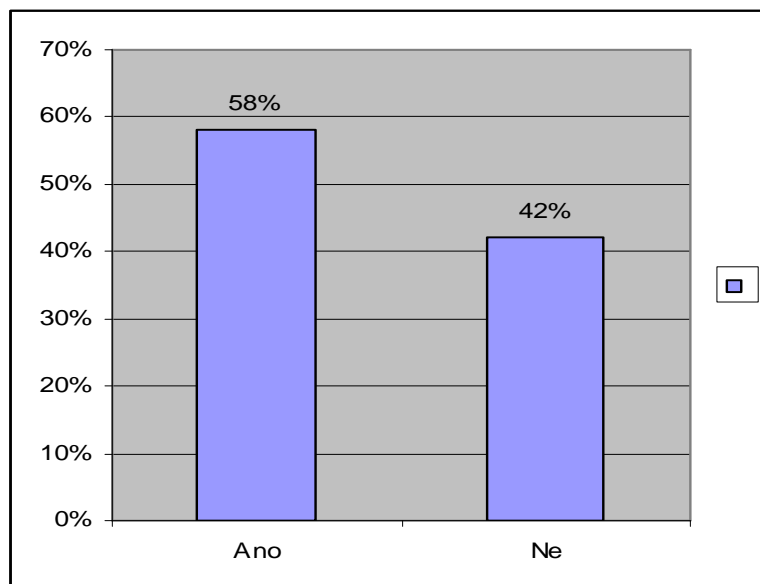
Obrázek č. 12

Jednotlivé odpovědi respondentů rozděleny podle škol.

Obrázek č. 13

Odpovědi respondentů v procentech.

Na základě provedeného výzkumu předpoklad P4 přijímáme.

8.2 Shrnutí a doporučení

Na základě provedeného výzkumu vyplývá, že se na základních školách v Uherském Hradišti šikana vyskytuje. Podle zjištěných výsledků, které máme z dotazníkové šetření, je šikanováno nebo se setkalo se šikanou 27% žáků (viz. Tabulka č. 13, Obrázek č. 4). Dále nám z výzkumu vyplynulo, že je šikanováno 23% a 13% dívek (viz. Tabulka č. 16, Obrázek č. 7). 43% žáků by svou důvěru projevila rodičům, 29% pedagogům, 15% sourozencům, 11% kamarádům a 2% žáků by se nesvěřila nikomu (viz. Tabulka 20, Obrázek č. 11). Jak by se zachovali žáci, pokud by byli šikanováni? 58% odpovědělo, že by vědělo, co dělat a 42% žáků by nevědělo vůbec jak se zachovat (viz. Tabulka č. 26, Obrázek č. 13). Z toho vyplývá, že informovanost o šikaně na základních školách není na takové úrovni, jak by měla být. Na základě vyhodnocení výzkumu můžeme říci, že všechny námi dané předpoklady se potvrdily. Přesto se domnívám, že by procento šikanovaných žáků mohlo být i vyšší, pokud by se výzkumu zúčastnili všechny Základní školy v Uherském Hradišti. Na základě vyhodnocení především posledního předpokladu můžeme konstatovat, že téměř polovina dotazovaných žáků nevěděla jak se zachovat, pokud by se stala obětí šikany.

1. Základním doporučením by měla být zvýšená informovanost žáků o šikaně formou letáků umístěných na vhodném místě ve škole. (viz. Příloha 2).
2. Druhým doporučením, zapojení žáků do nácviku psychosociálních her, kde mají možnost hrát určité role, ve nichž se střídají, aby se mohli lépe vcítit do pocitů druhých.
3. Pedagogové by měli s žáky více mluvit o šikaně, zapojovat je do společných aktivit jako třídu, aby se naučili spolupracovat a pomáhat si. Žáci se pak lépe naučí empatii, spolupráci a odpovědnosti nejen za sebe, ale i za ostatní.
4. Důležitá je i spolupráce s odborníky, pořádání přednášek s policií, kurátory, psychology. Děti mají možnost si vyslechnout konkrétní případy i případné tresty.
5. V neposlední řadě je nutná odbornost a vyškolenost pedagogů, kteří budou mezi těmi prvními, kteří budou řešit šikanování ve škole a musí vědět jak postupovat. I pro pedagogy jsou pořádány semináře, praktická cvičení, kde si můžou přímo zkusit postupy a řešení šikany. Praktická cvičení jsou daleko přínosnější než teoretická forma.

6. Další doporučení pedagogům, jak zjistit postavení a oblíbenost žáků ve třídě. Zahrát si s žáky hru, která se jmenuje „Plavba po moři“ (viz. Příloha č.3). Jde o písemnou formu. Žáci odpovídají na otázky, píšou jména svých spolužáků, podle toho jakou pozici ve třídě spolužák má. Na základě vyhodnocení může pedagog rozlišit možnou oběť a agresora.
7. Nesmíme zapomínat ani na vliv rodiny, v jejímž prostředí se formují základní normy chování dětí.

9 ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce je upozornit na závažnost šikanování na základních školách. Pro mnoho odborníků je šikana závažná nemoc, která se musí léčit. Je to jeden z mnoha negativních jevů současné doby. Cílem šikanování je ubližovat druhým lidem, ohrožovat je a zavražďovat. Nikdo si nezaslouží, aby mu někdo ubližoval. Nebezpečnost šikanování se odvíjí od závažnosti, dlouhodobosti, opakování a hlavně v celoživotních následcích nejen tělesných, ale i psychických. Ve škole by se děti měly cítit bezpečně. Měly by chodit do školy rády a ne se strachem, že jim bude někdo ubližovat! Jaké potom bude jejich dětství, které prožijí ve strachu o svůj život. Na dětství má mít každý hezké a příjemné vzpomínky. Na co asi bude vzpomínat dítě, které prožije ve svém dětství bolest ze šikanování! Od toho jsme tady „my dospělí“, abychom jim pomohli a ukázali ten správný směr a správnou cestu. Jako jeden ze základů v boji proti šikanování je láskyplný vztah v rodině, založený na důvěře, komunikace v kolektivu, spolupráce mezi žáky a učiteli, větší informovanost pedagogů, žáků, ale i rodičů. Děti musí vědět, že šikanování není správné a nesmí se bát o něm mluvit. Musí vědět, že za šikanování bude agresor spravedlivě potrestán. Nikdo nemá právo druhé urážet, ponižovat, bít ani zesměšňovat. Učitelé musí vědět, jak mají zareagovat a dál postupovat při odhalení šikany, a v žádném případě nesmí situaci zlehčovat nebo dokonce ignorovat, jak se v některých případech děje. Oběti šikanování mají strach z agresora, bojí se, že jim nikdo neuvěří a taky se stydí. Nemůžeme spoléhat na to, že se nám oběť sama svěří. Oběť má strach z agresora a jeho pomsty, nebo se bojí reakce rodičů, důvodů může být mnoho. Bude záležet na osobnosti pedagoga, zda se mu podaří získat si její důvěru. Děti musí vědět, že je tu někdo, kdo jim pomůže, komu mohou důvěřovat a cítit od něj jistotu, pochopení a lásku. Bez pomoci pedagogů i rodičů tento problém nezvládneme a bude se šířit dál, jako epidemie. Šikanování se nám asi nepodaří úplně odstranit, ale snažme se jí alespoň minimalizovat. Dnešní hodně uspěchaná doba nahrává patologickým jevům, mezi které šikana určitě patří. Bude záležet jen na nás, zda se do tohoto boje pustíme, nebo to předem vzdáme a necháme děti v trápení samotné bez pomoci a podpory. Šikanování musíme porozumět a pochopit, abychom mu mohli úspěšně čelit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
- [2] BENDL, S. *Ukázněná třída aneb kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-624-4.
- [3] BREZINKA, W. *Východiska k poznání výchovy*. Brno: L.Marek, 2001. ISBN 80-86263-23-1.
- [4] BOURCET, S., GRAVILLONOVÁ, I. *Šikana ve škole, na ulici, doma. Jak bránit své dítě*. Mon enfant a été agressé á lécole, dans la rue, á la mason. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01552-8.
- [5] ČÁP, J. *Rozvíjení osobnost a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-15-3.
- [6] ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-3.
- [7] DOYLE, T.W. *Proč mě pořád někdo šikanuje? Why is Everybody Always Picking on Me?* Praha: Pragma, 2002. ISBN 80-7205-804-5.
- [8] EDWIGE, A. *Agresivita dětí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-808-2.
- [9] ERB, H. *Násilí ve škole a jak mu čelit? Gewalt in der schule und wie du dich dagegen wehren?* Praha: Amulet, 2000. ISBN 80-86299-22-8.
- [10] JANATA, J. *Dvojitý svět*. Praha: Maxford, 1997. ISBN 80-85800-65-9.
- [11] KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách, příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
- [12] KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3.
- [13] MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-320-X.
- [14] ONDRÁČEK, P. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo.....* Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-18-6.
- [15] RODGGE, J. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-418-4.
- [16] ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

- [17] VÁGNEROVÁ, M. a kol. *Minimalizace šikany*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.
- [18] VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 080-346-0181-8
- [19] VYKOPALOVÁ, H. *Krize a psychosociální pomoc*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2007. ISBN 978-80-7318-621-0.
- [20] MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.
- [21] NADACE O2, *Minimalizace šikany*. Kladno: Aisis, občanské sdružení, 2008. ISBN 978-80-904071-2-1.

Internetové zdroje:

- [1] http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vestniky/vest_MSMT_01_2009.pdf
- [2] <http://www.msmt.cz/socialni-programy/prevence>
- [3] <http://www.sikana.org>
- [4] <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/sikana-ve-skole-a-trestni-pravo>
- [5] <http://www.portal.cz/casopisy/pd/ukazky/ve-skole:-sikana--nebo-jen-skadleni/40639/>
- [6] <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trestni-zakonik/>
- [7] <http://web.cz/sikana.os>
- [8] <http://www.dkc.cz>
- [9] <http://ruzovalinka.cz>
- [10] www.bkb.cz/index.php

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1. P 1 - Celkové vyhodnocení otázky č. 8, str. 46.

Obrázek č. 2. Celkové vyhodnocení otázky č. 10, str. 49.

Obrázek č. 3. Vyhodnocení otázky č. 8 a 10, str. 50.

Obrázek č. 4. Vyhodnocení otázek č. 8 a 10, vyjádřeno procenty, str. 51.

Obrázek č. 5 P 2 – Vyhodnocení ZŠ Za Alejí, str. 52.

Obrázek č. 6. Vyhodnocení ZŠ Čtyřlístek, str. 53.

Obrázek č. 7 Vyhodnocení ZŠ Sportovní, str. 54.

Obrázek č. 8 Vyhodnocení ZŠ Unesco, str. 55.

Obrázek č. 9. Celkové vyhodnocení všech Základních škol, str. 56.

Obrázek č. 10. P 3 – Celkové hodnocení všech Základních škol, podle počtu odpovědí, str. 57.

Obrázek č. 11. Celkové vyhodnocení všech Základních škol, vyjádřeno procenty, str. 58.

Obrázek č. 12 P 4 – Celkové vyhodnocení všech Základních škol, podle odpovědí respondentů, str. 61.

Obrázek č. 13. Celkové vyhodnocení všech Základních škol, vyjádřeno procenty, str. 62.

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1. Počet všech respondentů a základních škol, str.43
- Tabulka č. 2 P 1 – Vyhodnocení otázky č. 8 – ZŠ Za Alejí, str. 44
- Tabulka č. 3 Vyhodnocení otázky č. 8 – ZŠ Čtyřlístek, str.44
- Tabulka č. 4 Vyhodnocení otázky č. 8 – ZŠ Unesco, str.45
- Tabulka č. 5 Vyhodnocení otázky č. 8 – ZŠ Sportovní, str. 45
- Tabulka č. 6 Celkové vyhodnocení všech základních škol, str. 46
- Tabulka č. 7 Vyhodnocení otázky č.10 – ZŠ Za Alejí, str. 47
- Tabulka č. 8 Vyhodnocení otázky č. 10 – ZŠ Čtyřlístek, str. 47
- Tabulka č. 9 Vyhodnocení otázky č. 10 – ZŠ Unesco, str. 48
- Tabulka č. 10 Vyhodnocení otázky č. 10 – ZŠ Sportovní, str. 48
- Tabulka č. 11 Celkové vyhodnocení všech základních škol na otázku č. 10, str. 49
- Tabulka č. 12 Celkové vyhodnocení otázek č. 8 a 10, str. 50
- Tabulka č. 13 P 2 – Vyhodnocení chlapců a dívek ze ZŠ Za Alejí, str. 52.
- Tabulka č. 14 Vyhodnocení chlapců a dívek ze ZŠ Čtyřlístek, str. 52.
- Tabulka č. 15 Vyhodnocení chlapců a dívek ze ZŠ Sportovní, str. 53.
- Tabulka č. 16 Vyhodnocení chlapců a dívek ze ZŠ Unesco, str. 54.
- Tabulka č. 17 Porovnání chlapců a dívek ze všech základních škol, str. 55.
- Tabulka č. 18 P 3 – Celkové hodnocení všech základních škol na otázku č. 19, str. 57.
- Tabulka č. 19 P 4 – Vyhodnocení otázky č. 18 - ZŠ Za Alejí, str. 59.
- Tabulka č. 20 Vyhodnocení otázky č. 18 – ZŠ Čtyřlístek, str. 59.
- Tabulka č. 21 Vyhodnocení otázky č. 18 – ZŠ Sportovní, str. 60.
- Tabulka č. 22 Vyhodnocení otázky č. 18 – ZŠ Unesco, str. 60.
- Tabulka č. 23 Celkové vyhodnocení všech základních škol na otázku č. 18, str. 61.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA I. Dotazník, str. 72 – 74.

PŘÍLOHA II. Informační leták pro žáky ZŠ, str. 75.

PŘÍLOHA III. Plavba po moři, str. 76.

9. Jak často k ubližování dochází, docházelo?

a.) každý den   b.) 1x týdně   c.) několikrát do měsíce   d.) občas

10. Setkal/a ses někdy s tím, že někdo ubližoval tvému kamarádovi nebo kamarádce?

ANO, jak jim bylo ubližováno.....

NE

11. Pomohl/a jsi kamarádovi/ kamarádce, když jim bylo ubližováno?

ANO

NE

12. Napiš, proč jsi pomohl nebo nepomohl ?

.....

13. Ubližoval/a jsi ty někomu?

ANO, byl to chlapec-dívka

NE

14. Kde nejčastěji dochází k šikaně ?

.....

15. Kolik je těch, co ubližují tobě nebo tvému kamarádovi/kamarádce?

.....

16. Řekl/a jsi někdy o tom, že je tobě nebo někomu jinému ubližováno?

ANO, komu.....

NE

17. Pomohl ti ten, koho jsi požádal o pomoc?

ANO

NE

18. Kdyby ses stal/a obětí šikany, věděl/a bys, co budeš dělat?

.....

19. Koho bys požádal o pomoc?

a.) rodiče b.) sourozence c.) učitele d.) nikoho e.) někoho jiného, koho?

.....

20. Měl by být ten, co ubližuje, potrestaný?

ANO

NE

NEVÍM

Pokud ano, jak ? .....

Děkuji všem za vyplnění dotazníku.

Všechny údaje jsou anonymní a budou sloužit k vypracování bakalářské práce.

Informační leták pro děti ZŠ

Nepřehlédni, trápíš-li se kvůli šikaně

Pomohu ti!

Jmenuji se: _____

Najdeš mě: _____

Návštěvní hodiny mám: _____

Telefon: _____

Vím, že je to moc těžké. Cítíš se sám, je ti smutno, máš strach a nevíš, co máš dělat. Přečti si proto následující řádky.

Co to je šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližují druhým.

Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí.

Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevěřili ti.

Proč jsi šikanován?

Není to proto, že jsi špatný, nebo proto, že si to nějak zasloužíš. Chyba není v tobě, ale ve špatných vztazích mezi žáky vaší třídy nebo školy. Převládá v nich bezohlednost a násilí. Pamatuj si, že nikdo ti nemá právo ubližovat!

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl:

„Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“

Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- **Obrať se na mě jako na výchovného poradce. Mohu ti skutečně pomoci, budu ti věřit a neprozradím tě.**
- **Svěř se svým rodičům.**
- **V případě, že nenajdeš odvahu říct to mně ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 0606 55555 (nula šest, nula šest a pětkrát pět). Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, kdo se takto trápí.**

Sociometrická technika
PLAVBA PO MOŘI

Použitelné od 2. tř. výše, včetně SŠ.

Děti se posadí tak, aby nemohly opisovat a poslouchají následující příběh, na pokyn zapisují anonymně jména spolužáků.

Někdo ze třídy vyhrál cestu kolem světa pro všechny. Přijede autobus, odveze vás na letiště Ruzyně, letadlo vás dopraví do Hamburku, odvezou vás na loď a sami se pouštíte na cestu kolem světa.

Jestliže má loď zvládnout plavbu, musí mít kapitána, který ji řídí, velí posádce, opouští loď jako poslední. Napište, koho chcete za kapitána. ...

Loď má kajuty, každá má 3 místa, 1 je tvoje a na další 2 si vyber kamarády. Ta místa se nesmí celý rok měnit. ... ..

Myslíš si, že na lodi je člověk, který jen škodí a nikomu neprospívá, **dokonce** bývá i hrubý a ubližuje slabším? Uznáte za nejlepší, že takový člověk by měl být odveden do podpalubí, kde bude v kajutě sám, aby už nemohl nikomu ubližovat. Je vůbec takový člověk ve vaší posádce? Pokud ano, je to...

Představ si, že se na spodku trupu objevila trhlina. Kapitán tě pověřil úkolem trhlinu spravit. Musíš se spustit do hlubin, ale můžeš si vybrat jednoho člověka, který ti uváže kolem pasu lano, bude ti držet dýchací trubici a bude tě hlídat, aby se ti nic nestalo. Ty víš, že tě ten člověk udrží. ...

Máš pocit, že jeden člen posádky je často smutný, protože si ho nikdo nevšímá, **a děti!, dokonce mu i ubližují!!!** Je třeba pomáhat mu a chránit ho. Je někdo takový ve vaší posádce? Pokud ano, napište kdo. ...

Kapitán tě dnes pověřil úkolem vydrhnout palubu. Můžeš si vybrat pomocníka, který ti pomůže. Kdo by to byl? ...

Na lodi se plavíte dlouho a ještě jste neviděli pevninu. Vaše posádka se rozdělí. Jedni zpanikaří a chtějí se vrátit zpátky, druzí chtějí pokračovat dál. Obě skupiny se začnou mezi sebou hádat. Najdi někoho, kdo by dokázal obě skupiny diplomaticky a v klidu usmířit. ...
/nejpozitivněji vnímaná osoba ve třídě/

Představ si, že na palubě je někdo, kdo na tebe doráží, i když mu nic neděláš. Vyber si kamaráda, který by tě uměl ochránit. ... */neutrální jedinec/*

Kapitán ti dal dnes možnost vybrat si, co bys chtěl na lodi dělat a to tak, abys byl užitečný. Jaké místo by se ti líbilo?

Pedagog si odpovědi vyhodnotí, všímá si jmen, která se objevovala opakovaně na stejných místech. Tříde nikdy nesmí sdělovat výsledky! Na jejich dotaz odpoví: „Všichni jste se vystřídalí všude“.

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka č.

